

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Kristinos Šapelytės,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai pagal komercines
pirkimo-pardavimo sutartis**

Vadovas: lekt. dr. Tomas Kontautas

Recenzentė: asist. Jurga Greičienė

Vilnius 2007

TURINYS

IŽANGA	3
1. BENDRIEJI KLAUSIMAI	9
1.1. PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIS	9
1.2. KOMERCINĖS SUTARTIES SAMPRATA	10
1.3. CIVILINIŲ TEISIŲ GYNIMAS	13
2. PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI (BENDROSIOS NUOSTATOS)	17
2.1. TINKAMAS DAIKTO PERDAVIMAS	17
2.1.2. Pareiga tinkamai perduoti daiktą.....	18
2.1.3. Pareiga perduoti daiktą atitinkamoje vietoje.....	20
2.1.4. Pareiga perduoti daiktą per tam tikrą terminą	22
2.1.5. Reikalavimai perduodamam daiktui.....	23
2.2. PARDAVĖJO ATSAKOMYBĖ IR JOS RIBOS.....	27
3. KONKRETŪS PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI 34	
3.1. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PATVIRTINTI DAIKTŲ NUOSAVYBĖS TEISĘ.....	34
3.2. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI, KAI DAIKTAS ATITEISIAMAS IŠ PIRKĖJO	35
3.3. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTUS	36
3.4. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTŲ PRIKLAUSINIUS, PRIEDUS IR DOKUMENTUS.....	38
3.5. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI NUSTATYTĄ KIEKĮ DAIKTŲ	39
3.6. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI NUSTATYTO ASORTIMENTO DAIKTUS.....	40
3.7. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI TINKAMOS KOKYBĖS DAIKTUS	42
3.7.1. Neleistinumas sutartyje riboti pardavėjo atsakomybę esant daikto kokybės trūkumams.....	43
3.7.2. Daikto kokybės nustatymas	44

3.7.3. Terminas pirkėjo reikalavimui dėl daiktų trūkumų (tame tarpe ir nekokybiškos prekės įsigijimo) pareikšti. Garantija pagal įstatymą	46
3.7.4. Sutartinė garantija	47
3.7.5. Daiktų tinkamumo naudoti terminas	48
3.7.6. Atskiri teisių gynbos būdai pardavėjui neįvykdžius pareigos perduoti tinkamos kokybės daiktus	48
3.8. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI TINKAMO KOMPLEKTIŠKUMO DAIKTUS	52
3.9. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTŲ TAROS IR PAKUOTĖS REIKALAVIMUS ATITINKANČIUS DAIKTUS.....	53
3.10. PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PAGAL ATSKIRAS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIS	57
IŠVADOS.....	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
S A N T R A U K A	66
S U M M A R Y	67

IŽANGA

Temos aktualumas. Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdų svarbą galime apibrėžti visų pirma, remdamiesi pačios pirkimo-pardavimo sutarties svarba. Pirkimo-pardavimo sutartis - viena iš seniausių ir viena iš dažniausiai sudaromų civilinių sutarčių, todėl ji turi didelę įtaką komerciniams santykiams, visai ekonomikai. Dažnai pirkimą-pardavimą (ypač jei kalbame apie komercines sutartis) lydi kitos sutartys, kaip antai: įkeitimo, paskolos, bankinės sąskaitos, bankinio kreditavimo, laidavimo, garantijos, pavedimo ir kitos sutartys¹, taigi matome, kad pirkimo-pardavimo sutartis gali turėti įtakos kitų sutarčių atsiradimui, vykdymui ar pasibaigimui. Pirkimo-pardavimo sutarties svarba ir paplitimas ne tik šalies viduje, tačiau ir tarptautiniu mastu savo ruožtu nulemia ir iš jos kylančių santykių svarbą, o tai reiškia, kad pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai yra būtinas ir dažnai naudojamas institutas, dar svarbiau yra tai, kad pagal minėtąją sutartį yra įgyjama nuosavybė (vienas svarbiausių civilinės teisės institutų). Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai yra priemonė, padedanti pirkėjui įgyti turtą, kuris neturi tiek materialiuju, tiek teisiniu trūkumu, taip pat gynbos būdų dėka pirkėjas gali pašalinti trūkumus, jam trukdančius savo nuožiūra valdyti, naudoti ir disponuoti įgytu daiktu, o atsiradus žalos - reikalauti nuostolių atlyginimo. Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai taip pat yra prevencinė priemonė, skatinanti pardavėją elgtis sąžiningai sudarant ir vykdant sutartį.

Komercinės sutarties sudarymas – ilgas procesas, reikalaujantis nemažų šalių pastangų, piniginių resursų ir laiko, todėl gynbos būdai, o tiksliau jų įvairovė, dažnai leidžia pasiekti, kad sutartys nebūtų nutraukiamos (esant pardavėjo pareigos pažeidimui pirkėjas priverstas pasinaudoti kitu gynbos būdu (ne sutarties nutraukimu)). Sutarčių nutraukimas turi neigiamas pasekmes civilinių santykių stabilumui, rinkai, ekonomikai. Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse² (toliau – CK) pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuota ganėtinai detalai, tačiau analitinio pobūdžio darbų, nagrinėjama tema praktiškai nėra, o tai yra neigiamas dalykas, turint minty minėtosios sutarties svarbą ir ganėtinai platų reglamentavimą, todėl darbe bus pateikta susisteminta ir koncentruota medžiaga. Pirkimo-pardavimo sutartis yra dažniausiai naudojama civilinių

¹ STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. 2-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 20005, p. 191.

² Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

teisinių įsipareigojimų forma³, todėl neatsitiktinai ja pradėdama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso šeštosios knygos ketvirtoji dalis „Atskiros sutarčių rūšys“.

Darbo tikslai. Darbe iš pradžių bus analizuojamos bendrosios sąvokos (tokios kaip tinkamas daikto perdavimas, civilinių teisių gynymas, komercinė sutartis ir t.t.), kurių dėka bus galima išsamiau ir aiškiau atskleisti darbo esmines formuluotes. Bus siekiama išanalizuoti ir vystyti esminę darbo temos dalį, t.y. pirkėjo teisių gynimo būdus, atskleidžiant: kas yra pirkėjo teisių gynimo būdai, kokie jie yra, kada ir kokie gynimo būdai gali būti taikomi, nuo ko priklausys vieno ar kito gynimo būdo pasirinkimas, kokios jų taikymo pasekmės, o svarbiausia atskleisti, kokią įtaką civilinių teisių gynimo būdai turi šalių santykiams, kam jie reikalingi, kokia jų reikšmė apskritai.

Darbo objektas. Darbas pradėdamas visai civilinei teisei bendrų sąvokų nagrinėjimu (pirmoje darbo dalyje) palaipsniui pereinant prie konkretesnių sąvokų, būdingų pirkimo pardavimo sutartims (antroje dalyje), galų gale pereinama prie konkrečių pirkėjo civilinių teisių gynimo būdų analizės (trečioje darbo dalyje). Pirmosios dvi darbo dalys būtinos, tam, kad galima būtų suprasti pirkėjo civilinių teisių gynimo būdų reikšmę ir paskirtį, pavyzdžiui, nežinant, kokios pareigos kyla pardavėjui pagal pirkimo pardavimo sutartį, vargu, ar galima būtų kalbėti apie tinkamą pirkėjo teisių gynimo būdų taikymą. Darbo pirmoje dalyje bus apibrėžtos bendrosios šio darbo sąvokos, tokios kaip: pirkimo-pardavimo sutartis, komercinė sutartis, pirkėjas, pardavėjas, gynimo būdai, nes tik tinkamai apibrėžus minėtas sąvokas ir parodymus jų santykį su nagrinėjama tema, bus galima tinkamai atskleisti darbo esmę, t.y. pirkėjo civilinių teisių gynimo būdų taikymo galimybes. Kalbant apie gynimo būdus reikės atsakyti į tokius klausimus: kokias vertybes gynimo būdai padeda apsaugoti pirkėjui, kaip ginant pirkėjo teises, nepažeisti pardavėjo teisių (nes visada turi būti išlaikyta pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyra, o tai reiškia, jog gynimo būdai turi būti adekvatūs padarytam pažeidimui), o svarbiausia bus išanalizuoti, kas yra tinkamas daikto perdavimas ir kokia jo reikšmė

Kad atsakytumėme į klausimą, kas yra tinkamas daikto perdavimas, tam reikės apibrėžti (antroji darbo dalis), kokie elementai sudaro tinkamą daikto perdavimą (daikto perdavimo vieta, momentas, terminas, reikalavimai keliami daiktui⁴). Tik išanalizavus kas yra tinkamas daikto perdavimas - galima bus identifikuoti galimą pažeidimą, pritaikyti protingą gynimo būdą ir apibrėžti pardavėjo atsakomybės ribas. Trečiojoje darbo dalyje bus nagrinėjami atskiri pirkėjo teisių gynimo būdai, priklausomai nuo

³ БРАГИНСКИЙ, М. И., et al. *Комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации*. Москва: Фирма Гардарика, 1996, p. 22.

⁴ Tai kiekio, asortimento, komplektiškumo, kokybės, taros, pakuotės reikalavimai.

pardavėjo pareigos pažeidimo pobūdžio, t.y. kai daiktas neatitinka asortimento, kiekio, taros, pakuotės, kokybės reikalavimų ir t.t.. Sąvoka „pardavėjo pareigos pažeidimas“ darbe apims tiek visišką pardavėjo prievolės neįvykdymą, tiek prievolės įvykdymą tik iš dalies, prievolės įvykdymo termino praleidimą, įvykdymo kokybės pažeidimą, bendradarbiavimo stoką, imperatyvių teisės normų, papročių pažeidimą, taip pat pažeidimas gali apimti ir pažeidimą bendrosios pardavėjo pareigos elgtis sąžiningai, atsargiai, atidžiai⁵. Didesnis dėmesys bus skiriamas gynybos būdams, esant daiktų kokybės reikalavimų pažeidimui, nes įsigijus nekokybišką daiktą pirkėjas gali patirti didesnių nuostolių lyginant su tais, kuriuos jis galimai patirtų jei, pavyzdžiui, daiktas neatitiktų kiekio reikalavimų, nes esant kokybės trūkumų, daikto gali būti neįmanoma naudoti nei pagal jo paskirtį, nei specialiam tikslui, tokių daiktų naudojimas gali kelti grėsmę pirkėjo saugumui, kokybės trūkumus ne visada lengva iš karto nustatyti. Kadangi šio darbo tema - pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai pagal komercines pirkimo-pardavimo sutartis, darbe nebus nagrinėjami pirkėjo teisių gynybos būdai pagal vartojimo sutartis (nes tai jau būtų atskiro darbo objektas), tačiau darbo aiškumo tikslais trumpas vartojimo ir komercinių sutarčių palyginimas ir atskyrimas yra pateikiamas. Taip pat darbe nebus detaliam analizuojami pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai pagal atskiras pirkimo-pardavimo sutartis, nes tai jau būtų atskiro darbo tema, tačiau kai kurie gynybos būdų ypatumai vis dėlto aptariami šiame darbe, tam, kad būtų parodytas atskirųjų ir bendrųjų pirkėjo teisių gynybos būdų santykis pirkimo-pardavimo sutartyse. Be to, įsisavinus ir suvokus bendrąsias pirkėjo civilinių teisių gynybos būdų taisykles yra nesunku tinkamai naudotis teisių gynybos būdais ir kalbant apie atskiras sutarčių rūšis.

Darbe bus svarbios tokios bendrosios civilinės teisės sąvokos, kaip protingas terminas, esminis sutarties pažeidimas, papildomas terminas sutarčiai įvykdyti, nuostolių institutas, proporcingumo, sąžiningumo, kooperavimosi principai.

Darbo metodai. Pagrindiniai darbe naudoti metodai buvo šie: *dedukcijos metodas* (lot. *deductio* – išvedimas), darbas buvo pradedamas bendrų civilinei teisei sąvokų nagrinėjimu, po to buvo gilintasi į pirkimo-pardavimo sutarties konkretesnius aspektus, o darbo paskutinėje dalyje buvo nagrinėti konkretūs pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai. Minėtasis metodas padėjo padaryti tikslesnes ir konkretesnes išvadas, padėjo suvokti pirkėjo civilinių teisių gynybos būdų taikymo sąlygas, pavyzdžiui, nežinant kokie reikalavimai yra keliami perduodamam daiktui, negalima kalbėti ir apie tinkamą gynybos būdų pritaikymą.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Jusititia, 2003, p. 357.

Darbe ypač svarbus buvo *lyginamasis metodas*, kadangi nemaža dalis nuostatų, reguliuojančių pirkimo-pardavimo santykius Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, buvo perimta iš Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių⁶, priimtos Vienoje 1980 m. balandžio 11 d. (toliau – Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių), todėl lyginant šiuos du šaltinius galima gauti daug naudingos informacijos aiškinant CK normas. Nacionalinės normos, reglamentuojančios pirkimo-pardavimo sutartis, turi būti interpretuojamos minėtosios Konvencijos dvasia (žinoma, atsižvelgiant į aplinkybę, kad tai nėra pirkimo-pardavimo sutartis su tarptautiniu elementu), nes Konvencijoje yra susiteminta daugelio teisinių sistemų „išmintis“ reguliuojant pirkimo-pardavimo santykius. Konvencijos komentaruose randame išaiškinimus, pavyzdžiui, kas yra vidutinė kokybė, ką galime laikyti tarp šalių susiklosčiusia prekybine praktika, kas yra konkretus tikslas, kuriam bus naudojama prekė ir t.t.. Taigi visus šiuos bendruosius principus turime perimti aiškindami pirkimo-pardavimo sutartį, reglamentuojamą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normomis.

Dar vienas svarbus metodas, kuriuo buvo naudotasi darbe – *loginis-sisteminis* metodas, kadangi pirkimo-pardavimo sutartis ganėtinai detalai reglamentuojama CK, todėl yra ypač daug tarpusavyje susijusių normų tiek pačiame pirkimo-pardavimo sutarties skyriuje, tiek visame CK. Būtina atsižvelgti į normų tarpusavio ryšius, norint tinkami jas taikyti, pavyzdžiui, CK skyriaus „Pirkimo-pardavimo sutartis“ 6.334 straipsnio pirmos dalies ketvirtame punkte nurodyta, kad pirkėjas gali grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas, tačiau esminio sutarties pažeidimo sąvokos negalime interpretuoti bet kaip, privalu atsižvelgti į tai, kaip esminį sutarties pažeidimą apibrėžia CK skyriaus „Sutarčių pabaiga“ 6.217 straipsnio antra dalis.

Šaltiniai. Sutarčių laisvės principas leidžia šalims susitarti dėl pirkimo-pardavimo sutarties sąlygų, todėl į CK ar kitų įstatymų nuostatas atsižvelgiama tik tais atvejais, kai šalys nėra aptarusios kai kurių sutarties sąlygų arba įstatyme yra numatytos imperatyvios teisės normos.

Pagrindinis pirkimo-pardavimo sutartį (o kartu ir pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus) reglamentuojantis šaltinis yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, o tiksliau jo Šeštosios knygos ketvirtos dalies „Atskiros sutarčių rūšys“ dvidešimt trečio skyriaus „Pirkimas-pardavimas“ nuostatos. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ganėtinai

⁶ 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (Valstybės žinios, 1995, Nr. 102- 2283);

detaaliai ir nuosekliai reglamentuoja minėtąją sutartį, todėl CK yra pagrindinis šio darbo šaltinis.

Taip pat svarbus šaltinis yra Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, nes didelė dalis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatų, reguliuojančių pirkimo-pardavimo teisinius santykius yra perimta būtent iš minėtosios Konvencijos (Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (angl. *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*)) Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota 1995 m. sausio 18 d., Lietuvai įsigaliojo 1996 m. vasario 1 dieną. Lietuva, ratifikuodama Konvenciją, pagal Konvencijos 12 ir 96 straipsnius padarė išlygą, kad Lietuvai netaikomi Konvencijos 11 straipsnis ir 29 straipsnio antroji dalis. Išlygas dėl minėtų Konvencijos straipsnių taikymo ratifikuodamos Konvenciją taip pat padarė Argentina, Baltarusija, Čilė, Estija, Latvija, Rusija, Ukraina, Vengrija⁷). Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių svarbą įrodo, tai, kad ją jau yra ratifikavusios 64 valstybės, tai sėkmingiausias bandymas unifikuoti tarptautinės prekybos taisykles, įvairios šalys vis labiau ja remiasi praktikoje, tai įrodo ir daugybė teismų sprendimų dėl minėtosios Konvencijos taikymo. Ši Konvencija ypač plačiai ir dažnai analizuojama užsienio šalių autorių⁸. Visa tai rodo Konvencijos „svarumą“ ir autoritetą, pavyzdžiui, Italijos teismas *Tribunale Civile of Cuneo* sprenddamas bylą neinterpretavo kai kurių Konvencijos sąvokų pats, o tiesiog pasirėmė Šveicarijos ir Vokietijos teismų praktika panašioje byloje⁹. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normos, reglamentuojančios pirkimo-pardavimo sutartis, turi būti interpretuojamos Konvencijos dvasia, žinoma, atsižvelgiant į tai, kad tai nėra pirkimo-pardavimo sutartis su tarptautiniu elementu. Nemažai nuostatų komentuojamų Vienos konvencijos komentaruose gali būti perimamos interpretuojant CK nuostatas dėl pirkimo-pardavimo sutarčių.

Dar vienas svarbus darbo šaltinis – P. Schlechtriem Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių komentaras¹⁰. Minėtajame Komentare galima rasti įvairių Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių normų (kurios dažnai sutampa su CK normomis) išaiškinimus, o taip pat

⁷ MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

⁸ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 1 (toliau tekste – P. Schlechtriem Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių komentaras).

⁹ BONELL, Michael Joahim; LIGUORI, Fabio. The U.N. Convention on the International Sale of Goods: a Critical Anglysis of Current International Case Law – 1997. *Uniform Law Review*, 1997, p. 385 – 395.

¹⁰ *Cit. op.* 8.

daugelio tokių sąvokų kaip: „tarp šalių susiklosčiusi prekybinė praktika“, „konkretus tikslas, kuriam bus naudojama prekė“, „vidutinė kokybė“ ir t.t. apibūdinimus. Galime šiais apibūdinimais remtis interpretuodami CK, nes kaip ir Vienos konvencija, taip ir jos Komentarai apima daugybės valstybių patirtį, sprendžiant įvairias problemas susijusias su pirkimo-pardavimo teisiniais santykiais. Be to, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso skyrius, reglamentuojantis pirkimo-pardavimo sutartis neturi savojo komentaro.

Darbe taip pat remtasi docento V. Mizaro straipsniu¹¹ „Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse“, kadangi analitinio pobūdžio lietuvių autorių darbų, nagrinėjančių pirkimo-pardavimo sutarčių problematiką (o kartu ir pirkėjo civilinių teisių gynimos būdus) praktiškai nebuvo, o minėtajame straipsnyje buvo pateikiama nuomonių, išvadų įvairovė, naudojamas lyginamasis metodas. Darbe taip pat buvo remtasi ir kitais šaltiniais.

¹¹ *Cit. op. 7.*

1. BENDRIEJI KLAUSIMAI

1.1. PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIS

Prieš pradėdant nagrinėti pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus, visų pirma reikėtų išskirti esminius pirkimo-pardavimo sutarties akcentus, nes minėtoji sutartis tam tikra prasme yra teisių gynybos būdų taikymo pagrindas. Pagal pirkimo-pardavimo sutartį šalių teisės ir pareigos atsiranda nuo susitarimo momento (konsensualinė sutartis), jos šalis sieja priešpriešinės teisės ir pareigos (dvišalė sutartis), šalys gauna viena iš kitos priešpriešinį patenkinimą (visais atvejais atlygintinė sutartis). Pirkimo-pardavimo sutarties esmė apibrėžta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.305 straipsnyje, kuriame numatyta, kad pirkimo-pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą)¹². Vienos konvencijoje dėl tarptautinio pirkimo-pardavimo sutarčių pirkimo-pardavimo sutarties sampratą randame išdėstytą dviejuose straipsniuose, išskiriant pirkėjo ir pardavėjo pareigas. Pardavėjas privalo pristatyti prekes, perduoti su jomis susijusius dokumentus ir perduoti nuosavybės teisę į prekes, kaip to reikalauja sutartis ir ši Konvencija (Konvencijos 30 straipsnis), o pirkėjas privalo sumokėti prekių kainą ir priimti jų pristatymą kaip reikalaujama pagal sutartį ir šią Konvencija (Konvencijos 53 straipsnis). Griežtas sutarties sąlygų laikymasis yra pardavėjo prievolės vykdymo pagrindas, todėl pirkimo-pardavimo sutarties šalys, privalo remtis Vienos konvencija tik dėl klausimų, kurie neaptarti sutartyje arba imperatyviai nurodyti Vienos konvencijoje¹³.

Pirkimo-pardavimo sutarties šalys – pirkėjas ir pardavėjas (tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys). Šiuo atveju (kadangi analizuojamos komercinės sutartys), pirkėju ir pardavėju bus asmenys, sudarantys sutartį verslo ar profesinės veiklos tikslais. Pardavėju gali būti tik daikto savininkas arba asmuo, valdantis daiktą turto patikėjimo teise, išskyrus įstatymų ar sutarties nustatytas išimtis, pavyzdžiui, kai daiktą parduoda komisionierius (CK 6.780 str.) arba įkaito turėtojas (CK 4.219 str.) ir t.t.. Pirkimo-pardavimo sutartis gali būti sudaryta ir dėl daikto, kuris bus sukurtas arba įgytas ateityje, šiuo atveju pardavėjas

¹² Jeigu pirkėjas yra valstybės institucija, įstaiga, organizacija, jai atsiranda patikėjimo teisė į šį turtą.

¹³ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p.15.

įgis teisę perleisti daiktą ateityje. Įstatymuose gali būti nustatyta įvairių ribojimų sutarties šalims, susijusių su įgyjamo turto teisiniu režimu, konkrečių asmenų teisnumu ir veiksniumu (pavyzdžiui, įgaliotinis, kuriam pavesta parduoti kito asmens daiktą, negali būti to daikto pirkėju, išskyrus tam tikras išimtis).

1.2. KOMERCINĖS SUTARTIES SAMPRATA

Visas civilines sutartis galima būtų suskirstyti į tokias grupes¹⁴:

- Vartojimo sutartys;
- Komercinės sutartys;
- Kitos civilinės sutartys (pavyzdžiui, tarp nepelno organizacijos ir fizinio asmens).

Iš pradžių apibrėšime, kas yra vartojimo ir komercinė sutartis, o paskui aptarsime, kam reikalingas toks skirstymas ir kokie pagrindiniai skirtumai tarp komercinių ir vartojimo sutarčių. Vartotojas – fizinis asmuo, kuris pareiškia norą pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą su verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t.y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti¹⁵, taigi vartojimo sutartimi yra laikoma sutartis dėl prekių ar paslaugų įsigijimo, kurią fizinis asmuo (vartotojas) su prekių ar paslaugų pardavėju (tiekėju) sudaro su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti (CK 1.39 str. 1d.). Tai bendroji Lietuvos Respublikos civilinio kodekso norma, apibrėžianti vartojimo sutartį, kuri išskiriama, tam, kad būtų apsaugoti silpnesniosios šalies, t.y. vartotojo interesai (šioms sutartims yra taikomos specialios nuostatos).

Tuo tarpu komercinės sutartys, tai sutartys, kurių šalys yra fiziniai ar juridiniai asmenys, sudarantys sutartį verslo ar profesinės veiklos tikslais. Šioms sutartims netaikomos normos, reglamentuojančios vartojimo sutartis. Fiziniai, asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka, verčiasi ūkine komercine veikla, laikomi verslininkais (CK 2.4 str. 2d.). Sąvoka „ūkinė komercinė veikla“ reiškia nuolatinę, savarankišką, tai yra savo rizika plėtojamą, asmens veiklą siekiant pelno, susijusią su daiktų pirkimu-pardavimu ar paslaugų teikimu kitiems asmenims už atlyginimą.¹⁶

¹⁴ BUBLIENĖ, Danguolė. *Vartotojų apsaugos teisė*: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedros asistentės D. Bublienės paskaitos. Vilniaus universitetas, 2006 m.

¹⁵ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės Žinios, 2001, Nr. 85 – 2581); (ankstesnė redakcija: Valstybės Žinios, 1994, Nr. 94 – 1833);

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 23.

Kartais gali kilti keblumų atskiriant vartojimo sutartį nuo komercinės sutarties, tokiu atveju būtina atsižvelgti į sutarties prigimtį, tikslą, asmens padėtį, pavyzdžiui, Europos Teisingumo Teismo nagrinėtoje byloje *Francesco Benincasa v. Dentalkit Srl*.¹⁷ buvo pabrėžta, kad kai kurios sutartys gali būti tiek komercinės, tiek vartojimo, tačiau, tokios sutartys kaip frančizės – visada bus tik komercinės, nes jos yra aiškiai komercinės prigimties, susijusios su verslu ar profesine veikla - šalių asmeninės savybės tokiu atveju neturi reikšmės. Pirkimo-pardavimo sutartis gali būti tiek komercinė, tiek vartojimo, todėl svarbu nustatyti jos tikslą. Jei pirkimo-pardavimo sutartis sudaroma su verslu ar profesija susijusiais tikslais – tokia sutartis bus komercinė. Kyla klausimas, jei sutartį sudaro asmuo artimas vartotojui pagal savo žinias, pavyzdžiui, smulkusis verslininkas, galbūt jį taip pat galima būtų laikyti vartotoju? Kaip teigia dėstytoja D. Bublienė¹⁸, verslininkas veikia savo rizika, savo kompetencijos ribose jis prisiima savo „nežinojimo“ riziką, todėl net smulkiojo verslininko negalima laikyti vartotoju. Jei prekė įsigyjama profesiniams ar verslo poreikiams tenkinti, bet kartu ir namų ar šeimos poreikiams tenkinti, tokiu atveju teismas turėtų įvertinti, kuris iš šių tikslų yra pagrindinis tikslas, kuriam naudojama prekė.

Pagrindiniai skirtumai tarp vartojimo ir komercinių sutarčių yra šie: vartotojas turi teisę į išsamesnę, platesnę informaciją, o verslininkas, sudarydamas sutartį su vartotoju turi didesnę pareigą atskleisti informaciją, nei tais atvejais, kai verslininkas sudaro sutartį su verslininku. Skaidrumo principas tam tikra prasme egzistuoja ir komercinėse sutartyse, tačiau visai kitokią prasmę skaidrumo principas turi vartojimo sutartyse, čia jis reiškia, kad sutarties sąlygos turi būti visiškai aiškios ir suprantamos, kad jos turi būti įteiktos į rankas, kad sutartis turi būti aiškinama vartotojui (skirtingai nei komercinių sutarčių atveju). Esant skaidrumo principo pažeidimui – taikoma *contra proferentem* taisyklė, t.y. esant neskaidrioms sąlygoms, sutartis aiškinama vartotojo naudai¹⁹. Vartotojas per 14 dienų gali atsisakyti sutarties net tam nesant pateisinamų priežasčių (kas komercinėje sutartyje būtų neleistina).

Taigi matome, kad vartotojas yra traktuojamas kaip silpnesnioji sutarties šalis, tuo tarpu komercinėse sutartyse verslininkai yra lygiavertės šalys, pavyzdžiui, jei sudaryta komercinė sutartis dėl daikto pirkimo-pardavimo, pardavėjas neturės tokios didelės

¹⁷ Europos Teisingumo Teismo 1997 . liepos 7 d. sprendimas byloje C - 269/95, *Francesco Benincasa v Dentalkit Srl*. (1997), ECR I-03767 [interaktyvus]. 1997 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61995J0269&lg=en>.

¹⁸ BUBLIENĖ, Danguolė. *Vartotojų apsaugos teisė*: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedros asistentės D. Bublienės paskaitos. Vilniaus universitetas, 2006 m.

¹⁹ BUBLIENĖ, Danguolė. Skaidrumo principas ir nesažiningų sąlygų direktyva.. In *Teisė*, 2006, 58 tomas, p. 7-23.

pareigos atskleisti informaciją, kokią jis turėtų, jei analogiška sutartis būtų sudaroma su vartotoju, nes verslininkas laikomas profesionalu, veikiančiu savo rizika ir išmanančiu apie savo veiklą. Todėl gynybos būdai vartojimo ir komercinėse pirkimo-pardavimo sutartyse gali skirtis, pavyzdžiui, pirkėjas vartojimo sutartyje gali kreiptis dėl savo pažeistų teisių gynimo, jei pardavėjas nustato, kad pirkimo-pardavimo sutartis sudaroma tik tuo atveju, jei tuo pat metu ar kitomis sąlygomis nuperkamas tam tikras daiktų kiekis (CK 6.350 straipsnio 3 dalies 1 punktas), tuo tarpu jei pirkėjui-verslininkui būtų pateikta tokia pati sąlyga, jis paprasčiausiai galėtų atsisakyti sutarties, bet negalėtų kreiptis į teismą, kad pardavėjas būtų priverstas sudaryti su juo sutartį (jei tai ne viešoji sutartis). Taip pat esant kokybės pažeidimui, vartotojas gali nutraukti sutartį, net daiktui turint neesminių trūkumų, kai tuo tarpu komercinėje sutartyje tai neleistina (CK 6.363 straipsnio 8 dalis). Vartotojas gali ginti savo pažeistas teises ne tik teisme, bet turi teisę kreiptis ir į vartotojų teisių gynimo institucijas, verslininkas tokios teisės neturi. Dar vienas skirtumas kalbant apie gynybos būdų skirtumus vartojimo ir komercinėse sutartyse yra toks, kad norint išsireikalauti žalos atlyginimą, nereikalaujama, kad vartotoją (pirkėją) su gamintoju sietų sutartiniai santykiai. Kaip Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo vienoje iš bylų²⁰: vartotojas (fizinis asmuo) turi teisę į žalos atlyginimą tiek tais atvejais, kai jis buvo prekių ar paslaugų pirkėjas ar užsakovas, tiek tais atvejais, kai jo su gamintoju nesieja jokie sutartiniai santykiai. Byloje buvo nustatyta, kad ieškovas yra ūkininkas, nekokybišką produkciją nusipirkęs verslo tikslais, todėl žala, padaryta nekokybiškomis prekėmis, jam turi būti atlyginama ne pagal CK 6.292 – 6.300 straipsnių nuostatas (Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų), o pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles (CK Šeštosios knygos XXIII skyriaus antrojo ir trečiojo skirsnio normas). Taigi minėtoje byloje atsakovu negalėjo būti gamintojas (iš kurio ūkininkas nepirko prekių), atsakovu turėjo būti individuali įmonė, iš kurios ieškovas įsigijo prekes. Be to, kai abi sutarties šalys yra verslininkai ar privatūs juridiniai asmenys, tai už termino praleidimą mokamos šešių procentų dydžio metinės palūkanos, tuo tarpu vartojimo sutarčiai CK numatytas palūkanų dydis yra lygus penkiems procentams, jei įstatymai ar sutartis nenumato kitokio palūkanų dydžio arba palūkanų mokėjimas išvis nenumatytas.

Taigi kalbant apie pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus, galime daryti išvadą, kad pirkėjas komercinėje sutartyje neturės tokios plačios apsaugos arba, tiksliau sakant, tokių plačių pagrindų gynybos būdams taikyti, kokius jis turėtų vartojimo sutartyje.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Ūkininkas V. Pečiulis v. AB „Durpleta“*, Nr. 3-K-3-458/2005, kat. 44.5.1; 44,6; 44,8; 45,1; 95,3;

1.3. CIVILINIŲ TEISIŲ GYNIMAS

Civilinių teisių gynimas apskritai (ne tik pirkimo-pardavimo sutartyse), darbe bus analizuojamas ganėtinai detaliai, kadangi subjektui (šiuo atveju pirkėjui), norinčiam pasinaudoti gynybos būdais iškyla problema, kaip pasirinkti optimaliausią būdą, kaip juo efektyviausiai pasinaudoti. Tam, kad šią problemą išspręsti, reikia labai gerai žinoti teisės normas, nustatančias gynybos būdus, todėl darbe visų pirma bus aptarta, kas yra civilinių teisių gynyba, kokie yra universalūs gynybos būdai ir t.t., nes tik žinant šiuos dalykus galima kalbėti apie konkrečius pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus.

Darbe kalbame apie dvi teisinio santykio šalis, t.y. kreditorių (pirkėją) ir skolininką (pardavėją). Skolininkas, tai asmuo kuris privalo perduoti nuosavybę, atlikti tam tikrą darbą, ar kitokius veiksmus kreditoriui, t.y. asmeniui, kuris turi teisę reikalauti skolininko pareigos atlikimo²¹, taigi teisė reikalauti skolininko pareigos atlikimo kartu reiškia ir teisę pasinaudoti gynybos būdais. Civilinių teisių gynybos būdų sąvoka nėra įtvirtinta nei Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, nei kituose įstatymuose. Doktrinoje civilinių teisių gynybos būdai yra apibrėžiami kaip įstatymų leidėjo numatytos priemonės, kurių dėka galima užkirsti kelią teisės pažeidimams, jų išvengti arba juos pašalinti, atkurti, pripažinti pažeistas teises ir (arba) kompensuoti žalą, atsiradusią dėl pažeidimo²². Civiliniais teisių gynimo būdais galima manyti esant materialiuosius teisinius reikalavimus, kuriais nukentėjusysis siekia, kad būtų atkurtos jo pažeistos teisės, ginčijant - pripažintos, taip pat, kad būtų pašalinti teises pažeidžiantys veiksmai ir užkirstas kelias atlikti tokius veiksmus.²³ Reikėtų pabrėžti, kad teisių gynimo „būdų“ terminas Vakarų Europos valstybėse dažniausiai nėra vartojamas, įstatymuose ir doktrinoje įprasta vartoti kitą terminą – „reikalavimas“ (vok. *Anspruch*, angl. *claim*). Vakarų Europos valstybių literatūroje teisių gynimo sąvoka apima tam tikro reikalavimo pareiškimą teisių pažeidėjui, bei visą procesą, kuriame nagrinėjami pareikšti pažeidėjui reikalavimai²⁴. Režiumuojant galima teigti, kad pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai, tai yra materialieji teisiniai reikalavimai, kuriais pirkėjas siekia užkirsti kelią būsimiems pažeidimams arba

²¹ БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное право Книга первая: Общие положения*. Изд. 2-е. Москва: Статут [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawbook.by.ru/civil/braginsky1/8-03.shtml>>.

²² БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное право Книга первая: Общие положения*. Изд. 2-е. Москва: Статут [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawbook.by.ru/civil/braginsky1/8-02.shtml>>.

²³ *Cit. op.* 7.

²⁴ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. 1-as leid. Vilnius: Justitia, 2003, p. 28.

nutraukti esamus, pašalinti pažeidimus, kompensuoti žalą atsiradusią dėl pardavėjo padaryto pažeidimo.

CK 1.137 straipsnyje nurodyta, kad asmenys savo nuožiūra laisvai naudojami civilinėmis teisėmis, tarp jų ir teise į gynybą. CK išskiria teisę į gynybą, nes ši teisė yra viena svarbiausių teisių greta asmens teisės reikalauti tam tikro elgesio iš kitų asmenų ir teisės pasirinkti tam tikrą elgesio variantą²⁵. Galima teigti, kad įstatymų leidėjas įtvirtina gynybos būdų reguliavimą dviem lygmenimis²⁶: pirmasis lygmuo, tai nustatymas universalių gynybos būdų, kurie gali būti naudojami bet kokios subjektinės teisės gynimui, antrasis lygmuo – tai gynybos būdų nustatymas atskiroms, specifinėms teisėms ginti arba gynybos būdai nuo atskirų-specifinių pažeidimų. CK 1.138 str. nurodo universaliuosius civilinių teisių gynybos būdus, kuriais pasinaudodamas teismas gina civilines teises:

- 1) pripažindamas tas teises;
- 2) atkurdamas buvusią iki teisės pažeidimo padėtį;
- 3) užkirsdamas kelią teisę pažeidžiantiems veiksams ar uždrausdamas atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti (prevencinis ieškinys);
- 4) priteisdamas įvykdyti pareigą natūra;
- 5) nutraukdamas arba pakeisdamas teisinį santykį;
- 6) išieškodamas iš pažeidusio teisę asmens padarytą turtinę ar neturtinę žalą (nuostolius), o įstatymų arba sutarties numatytais atvejais – netesybas (baudą, delspinigius);
- 7) pripažindamas negaliojančiais valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktus, prieštaraujančius įstatymams, šio kodekso 1.3 straipsnio 4 dalyje numatytais atvejais;
- 8) kitais įstatymų numatytais būdais.

Minėtuosius būdus pirkėjas gali taikyti ir pirkimo-pardavimo sutartyse gindamas savo pažeistas teises (kai tai leidžia įstatymai). Jei pats pirkėjas negali veiksmingai apginti savo interesų – jis gali kreiptis į teismą, tokiu atveju teismas imsis minėtųjų priemonių, kad būtų apgintos pirkėjo teisės. Dažniausiai civilinių teisių gynimo būdus nustato teisės normos, reguliuojančios konkretų teisinį santykį. Subjektas gali naudoti vieną ar iš karto kelis civilinių teisių gynimo būdus, jeigu įstatymai nenumato konkretaus tos civilinės

²⁵ VITKEVIČIUS, P., *et al. Civilinė teisė: vadovėlis. 2-asis pataisytas leid.* Kaunas: Vija, 1998, p. 62.

²⁶ БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное право. Книга первая: Общие положения.* Изд. 2-е. Москва: Статут [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawbook.by.ru/civil/braginsky1/8-02.shtml>>.

teisės gynimo būdo. Šiuo atveju civilinių teisių gynimo būdą gali pasirinkti šalys savo nuožiūra²⁷. Įstatymų leidėjas siekdamas užkirsti kelią negalimumui pasinaudoti teisių gynybos būdais dažnai įtvirtina imperatyvias teisės normas, pavyzdžiui, šalys negali numatyti sutartyje, kad pardavėjas neatsako už daikto trūkumus, apie kuriuos jis žinojo ar turėjo žinoti ir tie trūkumai pirkėjui nebuvo atskleisti iki sutarties sudarymo (CK 6.334 straipsnio ketvirta dalis).

Galima trumpai apibūdinti būdingiausius pirkimo-pardavimo sutarčiai gynybos būdus išskiriamus doktrinoje, kuriais gali pasinaudoti pirkėjas (tai nėra baigtinis sąrašas):

- 1) kraštutinė priemonė (*ultima ratio*) – vienašalis sutarties nutraukimas: esant esminiam sutarties pažeidimui arba kai tam tikras nutraukimo pagrindas numatytas sutartyje (CK 6.217 straipsnis) arba pardavėjas neįvykdo savo pareigos net per papildomą terminą (CK 6.209 straipsnio pirma dalis). Tokiu atveju taikoma restitucija, pirkėjas grąžina gautus daiktus, o pardavėjas – sumokėtą kainą (CK 6.145 straipsnis). Jei pirkėjas dar nesumokėjo kainos – jis gali atsisakyti mokėti ir atsisakyti priimti daiktus;
- 2) pirkėjas visais atvejais, gali reikalauti atlyginti nuostolius, jei jam buvo padaryta žalos ir tų nuostolių nepadengia pardavėjo tam tikros prievolės įvykdymas. (CK 6.256 str. 2 d.);
- 3) pirkėjas gali reikalauti įvykdyti prievolę natūra, kai toks įvykdymas yra galimas, nebent būtų aplinkybių, numatytų CK 6.60 straipsnio pirmoje dalyje arba 6.213 straipsnio antroje dalyje;
- 4) pirkėjas turi teisę reikalauti sumažinti kainą;
- 5) pirkėjas gali pasinaudoti kitais gynybos būdais, priklausomai nuo pardavėjo pareigos pažeidimo pobūdžio.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylų praktikoje pirkėjai-verslininkai dažnai ne visai pagrįstai naudojami gynybos būdais, pirkėjai dažnai sustabdo savo prievolės, sumokėti kainą už prekes, vykdymą dažniausiai motyvuodami tuo, kad prekės neatitinka kokybės reikalavimų, reikalauja nuostolių dėl nekokybiškos prekės ir atsisako sumokėti visą kainą²⁸. Tačiau teismai dažnai tokius pirkėjų reikalavimus atmeta, pavyzdžiui, byloje²⁹ *UAB "Jūtoma" v. UAB "Saurida"* pirkėjas atsisakė sumokėti likusią pinigų dalį už įsigytas kuro išdavimo kolonėles, motyvuodamas tuo, kad jos yra nekokybiškos, tačiau

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 272.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *R.G.Rinkevičiaus II "Samana" v. J.Lekavičiaus II*, Nr. 3-K-3-916/2003, kat. 31.4; 31.5; 40.1; 94.1;

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Jūtoma" v. UAB "Saurida"*, Nr. 3-K-3-887/2003, kat. 40.1;

Teismas pabrėžė, jog pirkėjas prekes priėmė, už jas sumokėjo dalį sumos, minėtasias kolonėles eksploatavo, o pretenzijų dėl kokybės per sutartyje numatytą laikotarpį nepareiškė, dėl šių priežasčių pirkėjo pretenzijos buvo atmestos. Labai panašioje byloje³⁰ *"Alksnio baldai" v. UAB "Mevasta"*, kurioje prikimo-pardavimo sutarties dalyku buvo žaislai, pirkėjas taip pat rėmėsi tuo, kad jam perduotos prekės buvo nekokybiškos, be to, teigė, kad sutartį pasirašė pardavėjo neįgaliotas asmuo, tačiau teismai atmetė visas šias aplinkybes kaip neįrodytas. Praktiškai identiška byla³¹ buvo ir *UAB "Vėjavaikė" v. UAB "Sandeksa"*, kurioje pirkėjas taip pat ne visiškai atsiskaitė su pardavėju ir rėmėsi tuo, kad prekės nekokybiškos, tačiau jokių pretenzijų pardavėjui per sutartyje nustatytą terminą nepareiškė, be to sumokėjo dalį kainos (tuo pripažindamas sutartį) ir teigė, kad prekes grąžino pardavėjui, tačiau ši aplinkybė buvo paneigta. Taigi matome, kad pirkėjas neretai piktnaudžiauja savo gynybos būdais, todėl galbūt reikėtų stiprinti ir pardavėjo teisių gynybą.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Alksnio baldai" v. UAB "Mevasta"*, Nr. 3-K-3-1485/2002, kat. 39.6.1;40.3;117;

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Vėjavaikė" v. UAB "Sandeksa"*, Nr. 3-K-3-42/2004, kat. 40.3;

2. PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI (BENDROSIOS NUOSTATOS)

2.1. TINKAMAS DAIKTO PERDAVIMAS

Pirkimo–pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą) (CK 6.305 straipsnio pirma dalis). Taigi galime išskirti du svarbiausius šios sutarties momentus:

- Daikto perdavimas (pardavėjo pareiga);
- Pinigų sumos (kainos) sumokėjimas (pirkėjo pareiga).

Tinkamo daiktų perdavimo reikšmė. Kadangi darbe nagrinėjami pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai, todėl bus analizuojama būtent pardavėjo pareiga, t.y. pareiga perduoti daiktą. Tinkamas daikto perdavimas - svarbiausia pardavėjo pareiga, nes tik tinkamai perdavus daiktą, pirkėjas galės jį savo nuožiūra valdyti, naudoti ir juo disponuoti, žinoma, nepažeisdamas įstatymų ir kitų asmenų teisių. Svarbu atskleisti šios pareigos turinį sudarančius pardavėjo veiksmus, reikalavimus, taikomus daiktui, nes tik apibrėžus, kas yra tinkamas daikto perdavimas pirkėjui, bus galima apginti pastarojo interesus. Pardavėjas turi pareigą perduoti reikalavimus atitinkantį daiktą, tik įvardijus tuos reikalavimus, galima bus nustatyti pardavėjo atsakomybės ribas. Tik įvardijus tinkamo daiktų perdavimo elementus, galima bus įvardinti galimus pažeidimus ir pritaikyti tinkamus pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus. Taip pat ne mažiau svarbios ir kitos tinkamo daiktų perdavimo pasekmės - nuosavybės teisės perėjimas pirkėjui nuo daikto perdavimo momento (jei sutartyje ar įstatymuose nenumatyta kitaip), tik tinkamai perdavus daiktą, jo atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizika pereina pirkėjui (nebent daikto žuvimas ar sugedimas būtų pardavėjo veiksmų pasekmė), garantinis terminas pradedamas skaičiuoti nuo tinkamo daikto perdavimo momento. Svarbu gerai žinoti kiekvieną pardavėjo pareigą, nes bet kuri pareiga gali būti pažeista, o tai jau bus pagrindas gynybos būdams taikyti. Dėl visų minėtųjų priežasčių tinkamam daikto perdavimui ir jo elementams bus skiriamas didelis dėmesys šiame darbo skyriuje. Taip pat šiame skyriuje bus nagrinėjama pardavėjo atsakomybė, nes ji tiesiogiai susijusi su pirkėjo teisių gynyba, kadangi nežinant pardavėjo atsakomybės ribų, negalima tinkamai apginti pirkėjo interesų.

Tinkamo daiktų perdavimo elementai. Toliau bus aptariama, kas yra tinkamas daikto perdavimas, kol kas neanalizuojant šios pareigos pažeidimo pasekmių ir pirkėjo

civilinių teisių gynybos būdų, pastarieji klausimai bus aptarti trečioje šio darbo dalyje.

Daikto perdavimas bus tinkamas, jei:

- Jei bus tinkamai įvykdyta pareiga perduoti daiktus ir dokumentus, susijusius su perduodamais daiktais;
- Jei bus tinkama daiktų perdavimo vieta ir momentas;
- Jei bus tinkamas pareigos įvykdymo terminas;
- Jei bus laikomasi daiktui keliamų reikalavimų.

Toliau bus detalizuojami minėtieji tinkamo daiktų perdavimo aspektai.

2.1.2. Pareiga tinkamai perduoti daiktą

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.317 straipsnio 4 dalis sieja tinkamą pareigos perduoti daiktą įvykdymą su šiomis sąlygomis:

- Pardavėjas perduoda daiktus pirkėjui valdyti arba sutinka, kad pirkėjas pradėtų daiktus valdyti;
- Pardavėjas pašalina bet kokias valdymo kliūtis (tuo atveju, kai tokių kliūčių esama).

Kalbant apie pardavėjo pareigą perduoti daiktus pirkėjui valdyti ir pašalinti bet kokias valdymo kliūtis, reikėtų išskirti kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus, kadangi valdymo perdavimas nustatomas priklausomai nuo daikto rūšies. Jei pirkėjas įsigyja kilnojamąjį daiktą, tai valdymas pirkėjui atsiras, kai jis paims tą daiktą į savo rankas, pradės saugoti tą daiktą arba tai bus daroma jo nurodymu, kai daiktas bus padedamas į patalpą, priklausančią pirkėjui ir kitais atvejais, numatytais CK 4.28 straipsnyje. Kai pardavėjas neįpareigotas perduoti daiktų konkrečioje vietoje, tada reikia remtis CK 6.318 straipsnio antra dalimi, kurioje nurodoma, kas laikoma daikto perdavimu. Kalbant apie nekilnojamojo daikto valdymo perdavimą, reikia remtis CK 4.27 straipsnio 1 dalimi, kurioje yra nurodyta, kad nekilnojamojo daikto valdymas gali atsirasti ne tik fiziškai užvaldžius daiktą, bet ir kai perduodantis valdyti nekilnojamąjį daiktą asmuo nurodo, kad daiktas perduotas, jeigu nėra jokių kliūčių pateikti į tą daiktą arba kitu panašiu būdu jį fiziškai užvaldyti. Kartu su CK 4.27 straipsnio 1 dalimi, reikėtų taikyti ir 6.398 straipsnį, nustatantį nekilnojamojo daikto perdavimo taisykles.

Pareiga tinkamai perduoti dokumentus, susijusius su perduodamu daiktu
Ginant pirkėjo teises svarbu, kad daiktas neturėtų ne tik materialiujų, tačiau ir teisinių trūkumų, todėl tam, kad pirkėjas būtų apsaugotas nuo daikto su teisiniais trūkumais

įsigijimo – pardavėjas privalo perduoti su daiktu susijusius dokumentus. Pareiga perduoti daiktą yra glaudžiai susijusi su pareiga perduoti dokumentus, susijusius su perduodamu daiktu, docentas V. Mizaras išskiria dvi rūšis tokių dokumentų, tai: dokumentai susiję su perduodamu daiktu ir dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę į daiktą. Pirmajai dokumentų grupei paprastai priskiriami dokumentai, apibūdinantys daikto savybes, saugumo, kokybės reikalavimus, tuo tarpu antrajai grupei priklauso dokumentai, suteikiantys pirkėjui teisę priimti daiktus ir jais disponuoti. Pagal bendrąją taisyklę pardavėjo garantija (patvirtinimas) dėl daiktų nuosavybės teisės ir jų kokybės yra, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo–pardavimo sutartyje numatyta, ar ne (garantija pagal įstatymą) (CK 6.317 str. 2d.), o CK 6.321 str. 1 dalyje numatyta, kad pardavėjas privalo patvirtinti, kad į perduodamus daiktus tretieji asmenys neturi jokių teisių ar pretenzijų, išskyrus atvejus, kai pirkėjas iš anksto sutiko priimti daiktus, kurie yra tokių teisių ar pretenzijų objektai, o pardavėjas apie jas tinkamai pranešė pirkėjui. Tos pačios taisyklės yra taikomos ir tada, kai pardavėjas nėra perduodamo daikto savininkas (turto patikėtinis, komisionierius ir t.t.), be to šiais atvejais pardavėjas dar turi pateikti dokumentus, įrodančius jo teisę perduoti daiktą (pavyzdžiui, įgaliojimą perduoti daiktą). CK 6.321 straipsnis yra svarbus ne tik ginant pirkėjo interesus, tačiau ir apsaugant trečiųjų asmenų daiktines, prievolinių ir kitas teises. Pardavėjo pareiga patvirtinti nuosavybės teisę į perduodamą daiktą atsiranda, kai teisių ar pretenzijų į perduodamą daiktą turi tretieji asmenys, kuriais pagal CK 6.321 straipsnio normą turi būti laikomi visi asmenys nesantys pirkimo–pardavimo sutarties šalys. Taigi pardavėjas privalo patvirtinti nuosavybės teisę į daiktą, jei: 1) tai numatyta pirkimo–pardavimo sutartyje arba CK (pavyzdžiui, perduodant nekilnojamąjį daiktą); 2) trečiųjų asmenų teisės ar pretenzijos atsirado ir buvo sudarant sutartį ir perduodant daiktą; 3) teisės ar pretenzijos atsirado dėl aplinkybių už kurias atsako pardavėjas arba jų atsiradimo rizika priklauso jam³². Panašios normos numatytos ir Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių, tačiau čia yra tam tikros išlygos, pagrįstos pramonine ar intelektine nuosavybe, susijusios su pirkimo–pardavimo sutarčių tarptautiniu pobūdžiu (Konvencijos 41 straipsnis).

³² MIZARAS, Vytautas. Pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

2.1.3. Pareiga perduoti daiktą atitinkamoje vietoje

Jei šalių susitarimas nenumato ko kita, daiktų perdavimo vieta ir momentas yra nustatomi pagal CK 318 straipsnyje numatytas taisykles, priklausomai nuo tam tikrų aplinkybių:

- ar numatytas daiktų gabenimas;
- ar daiktus reikia paimti iš tam tikrų atsargų ar pagaminti;
- ar yra sąlygos remtis anksčiau minėtomis taisyklėmis.

Daiktų gabenimas. Tais atvejais, kai nustatoma, kad pardavėjas neturi pareigos perduoti (transportuoti) daiktus pirkėjui, daiktų perdavimu laikoma daiktų įteikimas pirmam vežėjui, kad šis juos įteiktų pirkėjui. Apie daiktų gabenimą galima spręsti:

- 1) ne tik iš tarp šalių sudarytos sutarties sąlygų; bet
- 2) ir iš jų pasirinktų tarptautinės prekybos papročių taisyklių (pvz., INCOTERMS), kai sudaroma tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutartis;
- 3) taip pat iš tarp jų susiklosčiusių santykių³³.

Kai numatytas daiktų gabenimas, svarbu atsakyti į klausimą, ką laikome vežėju, nes nuo to priklausys, kas bus laikoma tinkamu daiktų perdavimu, t.y. ar galėsime taikyti CK 6.318 str. 2d. 1p.. Pagal krovinio vežimo sutartį vežėjas įsipareigoja siuntėjo (šiuo atveju pardavėjo) jam perduotą krovinį nugabenti į paskirties punktą ir išduoti turinčiam teisei gauti krovinį asmeniui (gavėjui) (šiuo atveju pirkėjui), o siuntėjas (gavėjas) įsipareigoja už krovinio vežimą sumokėti nustatytą užmokestį (vežimo išlaidas gali apmokėti tiek pirkėjas, tiek pardavėjas, priklausomai nuo to, kas yra numatyta sutartyje). Vežimo sutarties sudarymas patvirtinamas važtaraščiu ar kitokiu dokumentu (CK 6.808 straipsnis). Taigi svarbu, kad vežėjas ir pardavėjas būtų atskiri savarankiški subjektai. Vežėjas turi būti trečiasis asmuo, kurio nesieja pavaldumo santykiai su pardavėju, o vežti jis turi pagal vežimo ar kitą sutartį, sudarytą su pardavėju, nes tik tokiu atveju bus taikomas CK 6.318 straipsnio antros dalies pirmas punktą. Pardavėjas yra laikomas tinkamai įvykdžiusiu pareigą, kai perduoda daiktą pirmajam vežėjui (jei jų yra keli).

Daiktų paėmimas iš tam tikrų atsargų ar pagaminimas. CK 6.318 straipsnio antros dalies antrame punkte nurodoma, kad kai CK 6.318 str. 2d. trečiame punkte nenurodytais atvejais daiktus reikia paimti iš tam tikrų atsargų arba pagaminti ir šalys sutarties

³³ *Ibid.*

sudarymo metu apie tai žinojo, – daiktų pateikimas pirkėjui ar jo nurodytam asmeniui disponuoti daiktų atsargų buvimo arba gaminimo vietoje yra laikomas daiktų perdavimu. Šiuo atveju yra svarbu, kad daiktų atsargų buvimo ar jų gamybos vieta šalims būtų žinoma jau sudarant sutartį.

CK 6.318 straipsnio antros dalies 3 punkto taikymas. Pastarasis straipsnis yra taikomas tada, kai nėra sąlygų, leidžiančių taikyti CK 6.318 str. antros dalies pirmą ir antrą punktus³⁴. Šiuo atveju daiktų perdavimu bus laikoma daiktų pateikimas pirkėjui toje vietoje, kurioje sutarties sudarymo metu buvo pardavėjo verslo ar gyvenamoji vieta arba kurioje daiktai pateikiami pirkėjo nurodytam asmeniui. Nustatant pardavėjo gyvenamąją vietą reikėtų remtis CK 2.16 straipsniu, o nustatant verslo vietą reikėtų vadovautis CK 2.49 straipsniu. Preziumuojama, kad juridinio asmens verslo vieta yra ten, kur yra jo buveinė³⁵.

Daiktų ir dokumentų perdavimo vieta ir momentas panašiai yra reglamentuojami Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, žinoma, atsižvelgiant į tai, kad kalbame apie tarptautinę sutartį (Konvencijos 31 straipsnis). Kalbant apie tarptautines pirkimo-pardavimo sutartis, negalima nepaminėti Tarptautinių Prekybos Rūmų 1936 m. išleisto tarptautinių prekybos taisyklių rinkinio - INCOTERMS. Daiktų perdavimo vieta tarptautinėse sutartyse yra itin svarbi, nes ji nulemia transporto išlaidas, o jos dažnai siekia pusę prekės kainos³⁶, todėl siekiamos išvengti nesusipratimų, šalys dažnai pasirenka minėtąsias taisykles (INCOTERMS 2000), aiškinančias prekybos terminus. Šios taisyklės tampa šalims privalomomis, pavyzdžiui, EXW taisyklė numato, kad pardavėjas pateikia prekes pirkėjui savo teritorijoje (įmonėje, sandėlyje). Eksportuotojas neprivalo pakrauti prekių į pirkėjo transportą, gauti muitinės leidimo išvežti prekes. Atskirais atvejais sutartyje gali būti numatyta pardavėjo atsakomybė už prekių pakrovimą. Pirkėjui tenka visos išlaidos ir rizika, susijusi su prekių transportavimu. Šis terminas gali būti taikomas visoms transportavimo rūšims³⁷.

³⁴ Taip pat pirkėjas su pardavėju nėra sutarę dėl konkrečios perdavimo vietos.

³⁵ *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 126.

³⁶ STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. 2-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 196.

³⁷ *Incoterms 2000*. Oficialiosios Tarptautinių prekybos rūmų prekybos terminų aiškinimo taisyklės (angl. - *ICC official rules for the interpretation of trade terms*). Tarptautiniai prekybos rūmai [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą : <<http://www.verslovartai.lt/lt/PrekiuPristatymoSalygosIncoterms.html>>.

Taigi pardavėjo pareiga perduoti daiktus ir apibrėžta jų perdavimo vieta (sutartimi ar įstatymu) leidžia suformuoti taisykles, kurios yra pagrindas pirkėjo teisių gynybos būdams taikyti)³⁸.

2.1.4. Pareiga perduoti daiktą per tam tikrą terminą

Kaip nurodyta CK 6.319 str. pirmoje dalyje – daiktai turi būti perduoti sutartyje numatytu laiku (gali būti nurodyta konkreti data arba laikotarpis), bet kadangi terminas nėra esminė pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga, jis gali būti ir nenurodytas, tokiu atveju reikės vadovautis protingo termino taisykle, kuri detalizuojama CK 6.53 straipsnyje. Taigi, jeigu prievolės įvykdymo terminas nenustatytas arba apibrėžtas reikalavimo ją įvykdyti momentu, tai kreditorius turi teisę bet kada pareikalauti ją įvykdyti, o skolininkas turi teisę bet kada ją įvykdyti. Prievolę, kurios įvykdymo terminas neapibrėžtas, skolininkas privalo įvykdyti per septynias dienas nuo tos dienos, kurią kreditorius pareikalavo prievolę įvykdyti, išskyrus, jeigu pagal įstatymus ar sutarties esmę aiškus kitoks prievolės įvykdymo terminas. Tokiais atvejais prievolės įvykdymo terminas turi būti protingas ir sudaryti sąlygas skolininkui tinkamai įvykdyti prievolę. Nustatant, kas yra protingas terminas pirkimo-pardavimo sutarties atveju, būtina atsižvelgti į aplinkybių visumą: daiktų rūšį, jų savybes, paskirtį, kuriai jie bus naudojami, padėtį rinkoje ir t.t.. Ne mažiau svarbios aplinkybės yra ir tos, kurios nurodo, ar pardavėjas jau turi perduodamą daiktą, kur daiktai gaminami ir pan.. Priklausomai nuo minėtųjų aplinkybių, terminas, per kurį pardavėjas turi perduoti daiktą gali būti pratęstas arba atvirkščiai - sutrumpintas.

6.319 straipsnio antroje dalyje numatytas atvejis, kai termino laikymasis yra esminė sąlyga. Jei iš sutarties turinio aiškiai matyti, kad pirkėjas yra suinteresuotas, kad sutartis būtų įvykdyta tiksliai nustatytu laiku³⁹, tokiu atveju pardavėjas negali įvykdyti prievolės nei anksčiau, nei pasibaigus terminui (nebent gautų pirkėjo sutikimą). Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 33 straipsnyje dėl daikto perdavimo yra numatytos panašios taisyklės. Kaip teigiama P. Schlechtriem Vienos Konvencijos komentare⁴⁰, pardavėjas privalo pristatyti prekes, laikydamasis taisyklių numatytų 31 straipsnyje - nustatančių pristatymo vietą ir 33 straipsnyje – nustatančių

³⁸ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p.343.

³⁹ Toks reikalavimas nebūtinai turi būti aiškiai nurodytas sutartyje, jis gali būti numanomas.

⁴⁰ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 393.

pristatymo laiką. Bendroji taisyklė yra tokia, kad pardavėjas privalo pristatyti prekes, jeigu sutartis nustato ar leidžia nustatyti pristatymo datą – pagal tą datą, taigi ši taisyklė yra sutarčių laisvės principo išraiška. Kai konkrečios datos nėra nustatyta, tačiau yra nustatytas tam tikras terminas daikto pristatymui, tokiu atveju pardavėjas turi teisę nustatyti datą, kada bus pristatytos prekės, tačiau neperžengdamas nustatyto termino ribų, nebent iš aplinkybių išplaukia, kad pristatymo data paskiriama pirkėjo. Jei negalima vadovautis anksčiau minėtomis taisyklėmis, tada bet kokių kitu atveju, prekės turi būti pristatytos per protingą laiką po sutarties sudarymo. Minėtųjų taisyklių esmė – termino (datos) apibrėžimas, kuriam pasibaigus pirkėjas įgyja teisę pasinaudoti savo teisių gynimos būdais.

2.1.5. Reikalavimai perduodamam daiktui

Pardavėjas turi perduoti pirkėjui daiktus, kurie atitinka reikalavimus įtvirtintus sutartyje, o jei reikalavimai neaptarti – turi atitikti įprastus reikalavimus (CK 6.329 – 6.343 straipsniai). Daiktui keliami reikalavimai gali būti aiškiai nurodyti ir apibūdinti sutartyje. Tačiau apie perduodamiems daiktams keliamus reikalavimus galima spręsti ir iš kitokių aplinkybių, pavyzdžiui, iš daiktams taikomų standartų, pardavėjo ar pirkėjo standartinių sutarčių sąlygų, iš pardavėjo pateikiamos daiktų reklamos, kurioje nurodomos konkrečios daiktų savybės, iš pardavėjo siūlomų daiktų pavyzdžių, modelių, prekių aprašymų, katalogų⁴¹. Toliau bus aptarti konkretūs perduodamam daiktui keliami reikalavimai tokia tvarka, kokia jie išdėstyti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse.

Daiktų kiekis. Daiktų kiekis yra esminė prikimo pardavimo sutarties sąlyga, jeigu iš pirkimo–pardavimo sutarties turinio ir ją aiškinant neįmanoma nustatyti perduotinų daiktų kiekio, laikoma, kad sutartis nesudaryta (CK 6.329 straipsnio 2 dalis). Prekės ar prekių kiekis nurodomas tiesiogiai skaičiumi, matavimo vienetu (-ais) arba kiekio nustatymo būdu – pamainos, paros, savaitės ir pan. produkcijos kiekiu. Perkant birius ir skystus produktus leidžiamas orientacinis kiekis pridėjus žodį „apie“. Nukrypimai nuo orientacinio kiekio yra leidžiami nuo 1,5 iki 10 procentų⁴².

Daiktų asortimentas. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas⁴³ nurodo, jog asortimentas, tai gaminių ar prekių ir jų rūšių sudėtis (modelis, dydis, spalva), vadinasi, asortimentas padeda išskirti vienus daiktus ar jų rūšį iš kitų daiktų ar jų rūšių, skirtingai

⁴¹ *Cit. op.* 32.

⁴² STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. 2-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 20005, p. 194.

⁴³ KEINYS, S. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 4-as leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą : <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>.

nei daiktų kiekis – asortimentas nėra esminė sutarties sąlyga, kadangi CK nenurodo, kad nesusitarus dėl asortimento - sutartis negalioja. Tokiu atveju, jeigu sutartyje neaparta nei daiktų asortimentas, nei jo nustatymo tvarka, tačiau iš sutarties turinio ir esmės matyti, kad daiktai turi atitikti tam tikrą asortimentą, tai pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokio asortimento daiktus, kurie atitiktų pardavėjui žinomus sutarties sudarymo metu pirkėjo poreikius, arba turi teisę sutarties atsisakyti (CK 6.331 str. 2d.).

Daiktų kokybė. CK 6.333 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad pardavėjas privalo perduoti pirkėjui daiktus, kurių kokybė atitinka pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas bei daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus. Garantija pagal įstatymą, sutartinė garantija, tinkamumo naudoti terminas – tai priemonės, saugančios pirkėją nuo nekokybiškos prekės išsigijimo. Pačia bendriausia prasme garantija apibrėžiama kaip įstatyme nustatyta pardavėjo pareiga atsakyti už materialiuosius daikto trūkumus garantijos laikotarpiu⁴⁴. CK 6.317 straipsnio antroje dalyje yra nustatyta garantijos pagal įstatymą taisyklė, kuri reiškia, kad pardavėjo garantija (patvirtinimas) dėl daiktų nuosavybės teisės ir jų kokybės yra, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo-pardavimo sutartyje numatyta, ar ne. Taigi matome, kad sutartinė garantija yra papildoma garantija (garantijos pagal įstatymą viršenybė sutartinės garantijos atžvilgiu yra numatyta tam, kad pardavėjas nepiktnaudžiautų savo teisėmis nustatydamas pirkėjui nesąžiningas garantijos sąlygas). Pardavėjas galėtų perduoti nekokybišką daiktą ar daiktą į kurį turi pretenzijų tretieji asmenys tik tokiu atveju, jei tai būtų aptarta sutartyje, taigi garantija apsaugo pirkėjo teises ir suponuoja skaidrumo principo taikymą, nes pardavėjas yra priverstas atskleisti informaciją apie daikto trūkumus. Dar vienas skirtumas tarp sutartinės garantijos ir garantijos pagal įstatymą yra tas, kad garantija pagal įstatymą užtikrina ne tik atsakomybę už trūkumus, atsiradusius po daikto perdavimo, t.y. kokybės garantijos laikotarpiu, bet ir už trūkumus, kurie atsirado pasibaigus sutartinei garantijai, bet nepraėjus dvejų metų laikotarpiui nuo garantijos išsigaliojimo (jei tie trūkumai buvo nulemti priešasčių, atsiradusių dar iki daikto perdavimo ar jie patys atsirado dar iki daikto perdavimo ir už kuriuos atsakingas pardavėjas). Retais atvejais gali būti numatyta garantija, kuri galios net ir pirkėjui netinkamai naudojant daiktą, nesilaikant naudojimo instrukcijos ir panašiai, tačiau tokios garantijos yra labai retos ir turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai suformuluota, kad pardavėjas suteikia tokią garantiją⁴⁵. Tuo tarpu daikto tinkamumo naudoti terminas, tai terminas, nustatytas įstatymų ar kitų teisės aktų, kuriam

⁴⁴ СУХАРЕВ, А. Я., et al. *Российская юридическая энциклопедия* Изд. 1-е. Москва: Издательский Дом Инфра - М, 1999, p. 174.

⁴⁵ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 437.

praėjus atitinkami daiktai laikomi netinkančiais naudoti pagal jų paskirtį, šiam terminui pasibaigus negalima pareikšti pretenzijų dėl daikto trūkumų, kurie atsirado po to, kai pasibaigė minėtasis terminas, o pavyzdžiui, pasibaigus sutartinei garantijai ir nustačius daikto trūkumus iki sueinant dvejų metų terminui nuo daikto perdavimo dienos, pardavėjas atsako už daikto trūkumus, jeigu pirkėjas įrodo, kad trūkumas atsirado iki daikto perdavimo arba dėl iki daikto perdavimo atsiradusių priežasčių, už kurias atsako pardavėjas. Dar vienas skirtumas tarp daikto tinkamumo naudoti termino ir garantijos yra tas, kad garantijos terminas paprastai pradedamas skaičiuoti nuo daikto perdavimo pirkėjui momento, tuo tarpu daikto tinkamumo naudoti terminas gali būti visai nepriklausomas nuo daikto perdavimo momento, tačiau reikėtų atsižvelgti į tai, kad daiktą, kuriam nustatytas tinkamumo naudoti terminas, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokiu laiku, kad pirkėjas turėtų realią galimybę panaudoti daiktą iki jo tinkamumo naudoti termino pabaigos (CK 6.336 straipsnio 2 dalis). Kyla klausimas, koks turėtų būti daikto tinkamumo naudoti terminas, atsakyti į šį klausimą yra sudėtinga, galima suformuluoti tik pačią bendriausią taisyklę, kad kalbant apie greitai gendančius daiktus – tinkamumo naudoti terminas turėtų būti toks, kad po to kai pirkėjas įsigijo daiktą, daiktas turi būti tinkamas naudoti protingą laiko tarpą, tuo tarpu kalbant apie kitokius daiktus, jų tinkamumo naudoti terminas praktiškai turėtų sutapti su jų gyvavimo trukme esant įprastinėms aplinkybėms⁴⁶. Ginant pirkėjo teises dar svarbu paminėti, kad vis daugiau plinta ikigarantinės išlygos. Gamintojai ir pardavėjai į sutartis įrašo papildomas prekių eksploatavimo taisykles, kurios iš esmės tampa garantiją naikinančiomis sąlygomis arba gerokai sumažina garantinius išipareigojimus, kontinentinėje teisėje tokia praktika vadinam piktnaudžiavimu teise, o bendrosios teisės sistemoje ši praktika įvardijama kaip „nepateisinamos sąlygos“⁴⁷, todėl pirkėjas visada gali kreiptis į teismą dėl tokių sąlygų pripažinimo niekinėmis.

Daiktų komplektiškumas ir daiktų komplektas. Daiktų komplektiškumas - tai pagrindinio gaminio (daikto) ir kitų pagrindinio gaminio (daikto) komplektuojamųjų detalių visuma. Pagrindinio gaminio komplektuojamosios detalės neįeina į pagrindinio gaminio (daikto) sudėtį, tačiau su šiuo sudaro vieną visumą, naudojamą pagal vienodą bendrą paskirtį. Komplektiškumo reikalavimai paprastai būdingi įvairiems įrenginiams, įrengimams, buitinės technikos gaminiams ir panašiai⁴⁸, tuo tarpu komplektas yra vienos

⁴⁶SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p.438.

⁴⁷*Cit. op.* 42, p. 195.

⁴⁸*Cit. op.* 32.

paskirties daiktų rinkinys⁴⁹, tai reiškia, jog komplektą sudaro bent du savarankiški daiktai, kurie nėra pagrindinio daikto komplektuojamosios detalės ir kurie gali būti naudojami pagal bendrą paskirtį, tačiau, skirtingai nei komplektiškumo atveju, gali būti naudojami ir atskirai. Dar vienas skirtumas tarp daiktų komplektiškumo ir daiktų komplekto yra tas, jog daiktų komplektą pardavėjas privalo perduoti tada, kai tai nurodyta sutartyje, o perduoti komplektišką daiktą yra privalu ir tuo atveju, kai tai atitinka prekybos papročių ir įprastai reiškiamus reikalavimus ir nebūtinai numatyta sutartyje. Taigi įstatymų leidėjas didesnę svarbą suteikia pirkėjo teisių apsaugai, susijusiai su daiktų komplektiškumu, nes nesant komplektuojamosios detalės gaminio paprastai negalima naudoti pagal paskirtį, tuo tarpu nepaisant to, kad yra ne visi daiktai, sudarantys komplektą, kiekvienas iš jų atskirai, gali būti naudojamas pagal paskirtį.

Daiktų tara ir pakuotė. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas „tara“ apibrėžia kaip - daiktai gaminiams, prekėms dėti, laikyti (maišai, dėžės, buteliai ir pan.), tuo tarpu pakuotė yra apibrėžiama kaip – pakavimo medžiaga arba dėžutė.⁵⁰ Pagal bendrąją taisyklę daiktai turi būti perduodami supakuoti ar sudėti į tara, ši taisyklė netaikoma tik tada, kai:

- tai numatyta sutartyje;
- tai nulemia daiktų pobūdis;
- tai nulemia prievolės prigimtis.

Jei daiktai turi būti supakuojami, jie turi būti supakuoti tokiu būdu, kuris nurodytas sutartyje, jei tokio būdo nėra – įprastu tokiems daiktams būdu, o jei ir tokio būdo nėra, tada remiantis protingumo principu⁵¹ jie turi būti supakuoti taip, kad būtų užtikrintas jų saugumas. Pardavėjas neatsako už daikto žuvimą ar jo sugadinimą esant *force majeure* aplinkybei, jei daiktai buvo supakuoti remiantis protingumo principu ar įprastiniu būdu. Pardavėjas neatsako už pakuotės pažeidimą gabenant daiktus, kai šie nesugadinami. Kitaip yra, jeigu daiktų tara ar pakuotė yra sudedamoji prekės dalis, pavyzdžiui, kai supakuota originali prekė (pažymėta prekės ženklu), ar prekės skirtos tolesniam paskirstymui (tarkim, gėrimų buteliai) ar maišais perduodami daiktai (druska ar pan.), tokiu atveju pakuotės pažeidimas prilyginamas daikto kokybės reikalavimų pažeidimui. Už daiktų sugadinimą dėl netinkamos taros ar pakuotės atsako pardavėjas, nors prekės žala atsirado po to, kai atsitiktinė daikto žūties ar sugedimo rizika perėjo pirkėjui⁵²

⁴⁹ *Cit. op.* 43.

⁵⁰ *Cit. op.* 43.

⁵¹ Protingumo principas šiuo atveju reiškia, kad turi būti atsižvelgta į daiktų rūšį, savybes, transportavimo sąlygas ir t.t..

⁵² MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

CK 6.342 straipsnio trečioje dalyje yra numatyta imperatyvi norma (ginanti pirkėjo interesus), kuri nurodo, kad pardavėjui esant verslininku negalima susitarti dėl kitokios daiktų taros ar pakuotės, nei nurodo įstatymai ar teisės aktai.

Tinkama daiktų tara ir pakuotė yra labai svarbus reikalavimas, kadangi pardavėjui neįvykdžius pareigos tinkamai įpakuoti daiktą kyla rizika, kad bus pažeisti ir kiti daiktui keliami reikalavimai, t.y. daiktai gali parasti savo kokybę, būti pamesti ir t.t.. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse numatytos daiktų taros ir pakuotės taisyklės yra panašios į Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių nustatytas taisykles (Konvencijos 35 straipsnis). Tačiau Vienos konvencijoje numatytas reglamentavimas skiriasi nuo daugelio šalių teisinių sistemų nustatyto reglamentavimo tuo, kad šių šalių taisyklės nustato taros ar pakuotės sąlygų pažeidimą ne kaip kokybės garantijos pažeidimą, o kaip papildomos pareigos pažeidimą.⁵³

2.2. PARDAVĖJO ATSAKOMYBĖ IR JOS RIBOS

Šiame skirsnyje bus aptartos bendrosios taisyklės, kurios taikomos, kai perduodamas reikalavimų neatitinkantis daiktas. Pardavėjo atsakomybės ribų nustatymas yra ne mažiau svarbus, nei pirkėjo teisių gynimas, kadangi visada turi būti išlaikoma teisių ir pareigų pusiausvyra ir tai atitinka teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus. Esant tam tikroms sąlygoms, pardavėjas neatsakys už tai, kad daiktai neatitinka tam tikrų reikalavimų, dėl to svarbu išskirti minėtuosius atvejus, nes būtent tais atvejais pirkėjas negalės remtis teisių gynybos būdais. Toliau bus aptartos tam tikros bendros taisyklės, kurių turi laikytis pirkėjas, norėdamas pasinaudoti tam tikrais gynybos būdais, kol kas nedetalizuojant konkrečių pirkėjo gynybos būdų, nes jie bus trečiame darbo skyriuje.

Taisyklės susijusios su daiktų perdavimo momentu. Kai pardavėjas laikomas įvykdęs pareigą perduoti daiktus pirkėjui, nuo to momento nuosavybės teisė pereina pirkėjui (CK 6.318 str. 2 d.), kaip jau buvo minėta, šis momentas yra labai svarbus, nes nuo jo priklauso atsakomybės dėl daikto žuvimo ar sugadinimo klausimai:

- pardavėjas atsako už bet kokią neatitikimą nuosavybės teisei pereinant pirkėjui, net jeigu tai paaiškėja vėliau (CK 6.327 str. 3 d.);

⁵³ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p.416.

- pardavėjas atsako už daiktų trūkumus, jeigu pirkėjas įrodo, kad jie atsirado iki daiktų perdavimo arba dėl priežasčių, atsiradusių iki daiktų perdavimo (CK 6.333 str. 1 d.);
- pardavėjas atsako už bet koki neatitikimą, kuris atsiranda po CK 6.327 straipsnio 3 dalyje nurodyto momento ir kuris yra bet kokios pardavėjo prievolės pažeidimo pasekmė, įskaitant garantijos, kad tam tikrą laiką prekės bus tinkamos naudoti pagal jų įprastą ar specialiai nurodytą paskirtį arba išlaikys aptartas savybes ar charakteristikas, pažeidimą.

Taigi matome, kad gali būti taip, jog perdavimo metu yra neatitikimai ir jie paaiškėja perdavimo momentu arba perdavimo metu yra neatitikimai, tačiau jie paaiškėja po perdavimo momento arba perdavimo metu yra priežastys dėl kurių po perdavimo atsiranda daikto trūkumai arba priežastys nulemiančios daikto trūkumus atsiranda po perdavimo (dėl pardavėjo kaltės), visi minėtieji atvejai yra svarbūs, nes nuo jų priklauso pardavėjo atsakomybė ir jos ribos. Panašiai pardavėjo atsakomybė dėl daiktų perdavimo yra reglamentuojama ir Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (Konvencijos 36 straipsnio antra dalis).

Pardavėjo atsakomybės ribojimas. Pardavėjas gali neatsakyti už tai, kad daiktai neatitinka reikalavimų, kai trūkumai atsiranda perdavus daiktus per numatytą jų kokybės garantijos terminą ir tų trūkumų atsiradimo priežasčių nebuvo iki daikto perdavimo, jei:

- pardavėjas įrodo, kad daiktų trūkumai atsirado dėl to, jog pirkėjas pažeidė jų naudojimo arba saugojimo taisykles;
- pardavėjas įrodo, kad daiktų trūkumai atsirado dėl trečiųjų asmenų kaltės arba nenugalimos jėgos.
- Pardavėjas neatsako už bet koki daiktų neatitikimą, jeigu sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo arba negalėjo nežinoti apie tokį neatitikimą, t.y. pardavėjas neatsakys tik esant pirkėjo dideliame neatsargumui, kai pirkėjo vietoje bet kuris kitas rūpestingas ir atidus asmuo būtų pastebėjęs akivaizdžius daikto trūkumus. Kaip teigia docentas Mizaras⁵⁴, net kai pardavėjas pasiūlė pirkėjui patikrinti daiktus, o pastarasis atsisakė – nėra pagrindo riboti pardavėjo atsakomybę, nebent pardavėjas būtų įspėjęs, kad daiktai gali turėti trūkumų ir tuo tikslu paraginęs pirkėją daiktus apžiūrėti;
- Pardavėjas gali neatsakyti už daikto kokybės trūkumus, jei pirkėjas savo rizika pirkė daiktus iš pardavėjo, kuris nėra profesionalus pradaavėjas.

⁵⁴ *Cit. op. 47.*

- Pardavėjas neatsako už daikto kokybės trūkumus kai tai numato daiktų atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizikos perėjimo taisyklės numatytos CK 6.320 straipsnyje;
- Jei sutartyje ar įstatymuose nenumatyta kas kita, pirkėjas netenka teisės remtis daiktų neatitikimu, jeigu jis per protingą laiką po to, kai neatitikimą pastebėjo ar turėjo pastebėti, apie tai nepraneša pardavėjui ir nenurodo, kokių reikalavimų daiktas neatitinka (CK 6.327 str. 5d.).

Panašios taisyklės (kaip ir CK 6.327 str. 5d.) numatytos ir Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 39 straipsnio 1d.. Pavyzdžiui, Vokietijos, Austrijos teisėje (kalbant apie komercines sutartis, kurių abi šalys yra verslininkai) yra numatyta pirkėjo pareiga nedelsiant pranešti apie daiktų neatitikimą⁵⁵ (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.348 straipsnyje, numatančiame pirkėjo pareigą pranešti apie daikto trūkumus nėra išskirta, kad pirkėjas komercinėse sutartyse turi nedelsdamas pranešti apie daikto trūkumus, todėl jei kas kita nenumatyta sutartyje ar įstatymuose – taikomas protingo termino reikalavimas, kuris gali būti ganėtinai trumpas, atsižvelgiant į tai, kad tai yra komercinė sutartis). Taigi galima išskirti dvi pirkėjo pareigas susijusias su minėtają taisykle: visų pirma, pirkėjas turi pranešti per protingą laiką (1), o visų antra, jis turi nurodyti konkrečius daiktų trūkumus pardavėjui (2). 1) Protingo laiko arba protingo termino sąvoka turi būti aiškinama protingumo, sąžiningumo, teisingumo, šalių kooperavimosi principų pagalba, kadangi nesilaikant protingo termino, nuostolių gali patirti abi šalys, tiek pardavėjas, tiek ir pirkėjas. Kas yra protingas terminas, turi būti nustatoma kiekvienu atveju atskirai, atsižvelgiant į konkrečių aplinkybių visumą: kokie daiktai yra perduodami ar jie turi tinkamumo naudoti terminą, koks jų kiekis, ar jie greitai gendantys. Pavyzdžiui, JAV *Michigan* apygardos teismas byloje *Shuttle Packaging Systems v. Tsonakis et al*⁵⁶ pripažino, jog nustatant terminą dėl pranešimo apie perduotos įrangos trūkumus, būtina atsižvelgti į tai, kad perduota įranga buvo unikali, sudėtinga, pristatyta partijomis ir turėjo būti išbandyta pirkėjo. Kalbant apie greitai gendančius daiktus – pardavėjui turėtų būti pranešta apie daikto trūkumus per kelias valandas arba vėliausiai per kelias dienas, pavyzdžiui, kai perduodami vaisiai, daržovės arba reikalinga, kad nepriklausomas ekspertas skubiai įvertintų prekes. Taip pat nustatant protingą terminą svarbu atsižvelgti į prekybos papročius, bei susiklosčiusius šalių tarpusavio santykius, o taip pat į tai, ko reikalauja pirkėjas – kokius teisių gynybos būdus jis nori

⁵⁵ Cit. Op. 53, p. 461.

⁵⁶ JAV *Michigan* apygardos teismo 2001 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje 1:01-CV-691, *Shuttle Packaging Systems v. Tsonakis et al.* (2001) [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cases/011217u1.html#cx>>.

taikyti, pavyzdžiui, jei pirkėjas ketina reikalauti tik nuostolių atlyginimo ar kainos sumažinimo, bet neketina nutraukti sutarties, tokiu atveju protingas terminas pranešti apie daikto trūkumus gali būti ilgesnis, tačiau, jei pirkėjas ketina nutraukti sutartį, jis turėtų kuo greičiau pranešti pardavėjui apie daikto trūkumus, tam, kad pardavėjas galėtų spėti juos pašalinti arba spėti laku parsigabenti greitai gendančius daiktus. Ilgesnis terminas pranešti apie daikto trūkumus gali būti tada, kai pirkėjas tvirtina, jog pardavėjas tyčia pažeidė sutartį arba pirkėjas tikrina savo kontrahentų pateiktus skundus dėl perduotų daiktų trūkumų⁵⁷. Tačiau išlieka klausimas, kaip turėtų būti nustatomas protingas terminas pranešti apie ilgalaikių daiktų trūkumus esant įprastinėms aplinkybėms, t.y. nesant aplinkybių, dėl kurių tas terminas turėtų būti ilgesnis arba trumpesnis. Pirmuosiuose Vokietijos ir Austrijos teismų sprendimuose paremtuose Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, buvo numatyti labai trumpi terminai, pavyzdžiui, Austrijos teismas konstatavo, kad daiktų patikrinimui ir pranešimui apie trūkumus turėtų pakakti ne daugiau 14 dienų, tuo tarpu JAV teismai konstatavo, jog net ir pranešus pardavėjui apie trūkumus praėjus keliems mėnesiams po to, kai trūkumai buvo pastebėti, šis terminas neprieštarauja protingumo principui. Šiuo metu yra nusistovėjusi praktika vieno mėnesio terminą laikyti grubiu vidurkiu, apibūdinančiu protingą terminą⁵⁸. Tačiau nederėtų pamiršti, kad kiekvienu atveju privalu atsižvelgti į konkrečias aplinkybes. Pastaruoju metu vyraujančią tendenciją, laikyti vieno mėnesio terminą protingu terminu, tam, kad būtų pranešta pardavėjui apie daikto trūkumus, patvirtina ir teismų priimami sprendimai, pavyzdžiui, Vokietijos *Saarbrücken* apygardos teismas Plytelių byloje (*Tiles case*) konstatavo, kad būtinas pranešimas dėl daiktų trūkumų nebuvo suteiktas pardavėjui per tinkamą laikotarpį, tai yra vėliausiai per mėnesį nuo daiktų pristatymo⁵⁹. Tam, kad apibrėžtumėme, kas yra protingas terminas, nepakanka vien nustatyti jo trukmę, ne mažiau svarbu yra nustatyti momentą, nuo kurio pradedamas skaičiuoti minėtasis terminas. Protingas terminas pranešti apie pastebėtus trūkumus pradedamas skaičiuoti nuo to momento kai pirkėjas pastebėjo ar turėjo pastebėti, kad daiktai neatitinka tam tikrų reikalavimų, jei daiktai neatitinka kelių reikalavimų, tačiau tie neatitikimai buvo pastebėti skirtingu metu, tada kiekvienam iš tokių pranešimų yra

⁵⁷ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 467.

⁵⁸ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 468.

⁵⁹ Vokietijos *Saarbrücken* apygardos teismo 2002 m. liepos 2 d. sprendimas byloje 8 O 49/02, *Tiles case* (2002) [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/020702g1.html#cx>>.

skaičiuojamas atskiras terminas. Sąvoka „pirkėjas pastebėjo ar turėjo pastebėti“ turi būti aiškinama taip – jei, pavyzdžiui, buvo nustatytas terminas pirkėjui patikrinti daiktus, tai nuo šio termino pabaigos ir turi būti skaičiuojamas protingas terminas, tačiau, jei daiktų patikrinimo metu nebuvo įmanoma nustatyti jų trūkumus, toks terminas turi būti pradėtas skaičiuoti nuo to momento, kada pirkėjas pastebėjo ar turėjo realią galimybę pastebėti trūkumus. 2) Kalbant apie pirkėjo pareigą pranešti, kokių konkrečių reikalavimų neatitinka daiktas, yra ypač svarbus šalių bendradarbiavimo principas, nes tik abiejų šalių pastangų dėka, galima būtų išvengti didesnių nuostolių, pirkėjas turėtų aiškiai įvardinti daikto trūkumus, o pardavėjas turėtų su juo aktyviai bendradarbiauti. Kyla klausimas, kiek detalai pirkėjas turi įvardinti daikto trūkumus? Viskas priklauso nuo konkrečių aplinkybių, jei preciziškas trūkumų įvardijimas pareikalautų iš pirkėjo neprotingai didelių pastangų – būtų neprotinga reikalauti tokio įvardijimo iš pirkėjo, tačiau daiktams neatitinkant kiekio reikalavimų pirkėjas turėtų tiksliai įvardinti trūkumus, tam, kad pardavėjas galėtų tinkamai įvykdyti savo pareigą⁶⁰. Ar pirkėjas galės aiškiai įvardinti trūkumus priklausys nuo to, ar jis tos srities specialistas, verslininkas ar eilinis vartotojas, iš eilinio vartotojo negalima reikalauti, kad jis lygiai taip pat, kaip specialistas įvardintų trūkumus, todėl, jei ir būtų netikslumų (įvardijant daiktų trūkumus) vartotojo negalima būtų kaltinti netinkamai įvykdžius pareigą. Galime daryti išvadą, kad komercinėse sutartyse pirkėjas turėtų ganėtinai detalai įvardinti daiktų trūkumus pardavėjui. Aplinkybę, kad pardavėjui buvo pranešta tinkamai ir laiku apie tai, jog daiktai neatitinka reikalavimų, ginčo atveju turi įrodyti pirkėjas. Tačiau pirkėjas neprivalo įrodyti, kad pardavėjas gavo pranešimą. Jeigu, tarkim, pranešimas buvo išsiųstas faksu, pirkėjas turėtų pateikti pranešimo raštą, kuris buvo išsiųstas, ir išsiuntimų faksu pranešimą, iš kurio matytųsi, kad pardavėjui siųstas pranešimas faksu.⁶¹ Pirkėjui net ir neatlikus savo pareigos tinkamai informuoti pardavėją dėl reikalavimų neatitinkančio daikto perdavimo, išlieka galimybė remtis savo teisių gynbos būdais, nes CK 6.348 straipsnio antra dalis nurodo, kad pardavėjas turi teisę visiškai ar iš dalies atsisakyti patenkinti pirkėjo reikalavimus, tik jei pardavėjas įrodo, jog pirkėjui pažeidus savo pareigą neįmanoma įvykdyti jo reikalavimų arba kad tų reikalavimų įvykdymas pareikalautų nepaprastai didelių pardavėjo išlaidų, palyginus su tomis, kurių pardavėjas būtų turėjęs, jei pirkėjas būtų tinkamai pranešęs pardavėjui apie sutarties pažeidimą, tačiau pardavėjas neturės teisės remtis šia taisykle, jei jis žinojo arba turėjo žinoti, kad perduodami daiktai neatitinka pirkimo-pardavimo sutarties sąlygų (CK 6.348 straipsnio 3 dalis).

⁶⁰ *Cit. op.* 58, p. 464.

⁶¹ *Cit. op.* 52.

Kadangi šio darbo objektas yra pirkėjo teisių gynbos būdai komercinėse sutartyse, t.y. sutartyse, kurių abi šalys yra verslininkai, todėl reikėtų pabrėžti, kad kalbant apie skolininką, kuriuo yra įmonė (verslininkas) ar fizinis asmuo, užsiimantis verslu, CK yra numatyta objektyvioji atsakomybė, tai yra atsakomybė be kaltės, kadangi verslininkas veikia savo rizika, o jo tikslas – gauti pelno. CK 6.256 str. 4d. numato, kad, kai sutartinės prievolės neįvykdo ar ją netinkamai įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė, ar ją netinkamai įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai nenustato ko kita. Tad bene vienintelis pagrindas, kai verslininkui nebus taikoma sutartinė civilinė atsakomybė, yra *force majeure*. Tačiau minėtoji norma nėra imperatyvi, todėl įstatymas (tiek CK, tiek kiti įstatymai) arba sutartis gali numatyti atvejus, kai verslininko sutartinė atsakomybė atsiranda bendraisiais pagrindais, t.y. tik esant jo kaltei. Tokiu atveju verslininkas nuo pareikšto ieškinio gali gintis įrodinėdamas nesąs kaltas, kad prievolė įvykdyta netinkamai. Pavyzdžiui, pagal CK 6.714 straipsnį⁶² sutartinė civilinė atsakomybė atsiranda tik esant kaltei⁶³. Be to, neįvykdžiusi prievolės įmonė (verslininkas) atsako tik už tuos nuostolius, kuriuos ji numatė ar galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo pasekmę (CK 6.258 str. 4d.). Tai yra nuostolių numatymo doktrina, taikoma tik esant objektyviajai atsakomybei. Nuostolių numatymo doktrina nustatyta atsižvelgiant į tai, kad pagal CK 6.256 straipsnio ketvirtą dalį verslininkas atsako be kaltės, todėl nuostolių numatymo doktrina skirta objektyvios (griežtos) civilinės atsakomybės poveikiui sušvelninti ir protingai skolininko – verslininko, atsakomybei riboti tokiu būdu, kad ji neprarastų savo kompensacinio pobūdžio ir nevirstų bausme.⁶⁴ Panaši taisyklė randama ir Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių: nuostoliai dėl sutarties pažeidimo vienos iš šalių sudaro sumą, lygią tai žalai, įskaitant negautas pajamas, kurią patyrė kita šalis dėl sutarties pažeidimo. Tokie nuostoliai negali viršyti žalos, kurią sutartį pažeidusi šalis numatė ar turėjo numatyti sutarties sudarymo momentu kaip galimą sutarties pažeidimo pasekmę, atsižvelgiant į tuos faktus ir dalykus, apie kuriuos ji tada žinojo ar turėjo žinoti⁶⁵ (Konvencijos 74 str.). Ar skolininkas numatė arba galėjo ir turėjo numatyti konkrečius nuostolius, kaip prievolės netinkamo įvykdymo rezultata, yra fakto

⁶² Jeigu atliekant bandymus, konstravimo ar technologijos darbus paaiškėja, kad ne dėl vykdytojo kaltės neįmanoma ar netikslinga jų tęsti, užsakovas privalo sumokėti vykdytojui sutartyje nustatytos kainos dalį, proporcingą atliktų darbų daliai, taip pat apmokėti kitas protingas išlaidas, kurias rangovas yra padaręs norėdamas įvykdyti šį darbą

⁶³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Jusititia, 2003, p. 358.

⁶⁴ *Ibid.* 57, p. 360.

⁶⁵ 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (Valstybės žinios, 1995, Nr. 102- 2283);

klausimas, Jo nustatymas priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių. Pavyzdžiui, sutartyje numatyta, kad prievolės įvykdymas laiku yra esminė sutarties sąlyga, nes tai tiesiogiai susiję su kita kreditoriaus sudaryta sutartimi, už kurios neįvykdymą numatytos dešimties tūkstančių litų netesybos. Taigi šiuo atveju skolininkas žino, kad laiku neįvykdžius prievolės iš kreditoriaus šio kontrahentas išieškos dešimt tūkstančių litų. Galimus kreditoriaus nuostolius skolininkas gali numatyti ir dėl kitokių priežasčių. Pavyzdžiui, skolininkas, būdamas verslininkas, turi žinoti rinkos kainas, todėl turi numatyti, kad laiku neperdavus prekių, kreditorius bus priverstas jas pirkti už didesnę kainą. Lygiai taip pat galima numatyti minimalius kreditoriaus nuostolius, kuriuos šis patirs dėl laiku negautos sumos, nes juos sudarys vidutinė palūkanų norma. Tačiau už kreditoriaus nuostolius, kurie yra tokie specifiniai ir dideli, kad joks protingas verslininkas jų nebūtų galėjęs numatyti, skolininkas neatsakys. Aplinkybę, kad skolininkas nenumatė ir negalėjo numatyti tam tikrų kreditoriaus nuostolių, privalo įrodyti pats skolininkas⁶⁶.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Jusititia, 2003, p. 360.

3. KONKRETŪS PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI

Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdų reikšmė. Kaip jau buvo minėta, pirkėjo civilinių teisių gynbos būdų svarbą nulemia tai, kad pirkimo-pardavimo sutartis yra viena iš dažniausiai sudaromų sutarčių, o tai savo ruožtu reiškia ir dažną gynbos būdų pritaikymą praktikoje. Gynbos būdai - priemonė padedanti pirkėjui įsigyti kokybišką (plačiąja prasme) nuosavybę, ja laisvai naudotis, valdyti ir disponuoti. Gynbos būdų įvairovės dėka, įstatymų leidėjas siekia, kad pirkėjas visų pirma pasinaudotų visais kitais gynbos būdais (ne sutarties nutraukimu) ir taip būtų išsaugota sutartis ir tik kaip kraštutine priemone – sutarties nutraukimu, nes dažnas sutarčių nutraukimas turėtų neigiamas pasekmes ne tik pačioms šalims, bet ir rinkai, ekonomikai. Gynbos būdai padeda įvesti pusiausvyrą pirkėjo ir pardavėjo santykiuose ir suderinti jų interesus (esant sutarties pažeidimui), o taip pat yra kaip prevencinė priemonė, skatinanti pardavėją elgtis sąžiningai sudarant ir vykdant sutartį.

3.1. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDYTIUS PAREIGOS⁶⁷ PATVIRTINTI DAIKTŲ NUOSAVYBĖS TEISĘ

CK 6.321 straipsnio šešta dalis:

- 1) teisė reikalauti sumažinti kainą;
- 2) teisė reikalauti nutraukti sutartį;
- 3) teisė reikalauti nuostolių atlyginimo.

Nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (CK 4.37 straipsnis). Pardavėjo pareiga patvirtinti daiktų nuosavybės teisę yra įtvirtinta CK 6.317 straipsnio pirmoje dalyje, pardavėjas privalo pagal pirkimo–pardavimo sutartį perduoti daiktus pirkėjui, t. y. jam valdyti nuosavybės (patikėjimo) teisę, ir patvirtinti nuosavybės teisę į daiktus bei jų kokybę. CK 6.321 straipsnyje ši pareiga yra detalizuojama, t.y. pardavėjas privalo patvirtinti, kad į parduodamą daiktą tretieji asmenys neturi jokių pretenzijų, kad teisės į daiktą nėra suvaržytos, kad daiktas nėra areštuotas, nėra teismo ginčo objektas, kad pardavėjo teisė disponuoti daiktu nėra atimta ar apribota. Taigi galima sakyti, kad pardavėjo pareiga patvirtinti daiktų nuosavybės teisę yra pareiga patvirtinti, kad daiktas neturi teisinių trūkumų. Tokiu būdu siekiama apsaugoti pirkėją

⁶⁷ Sąvokos „pardavėjo pareigos pažeidimas“ turinys aiškinamas šio darbo įžanginėje dalyje.

nuo pardavėjui nepriklausančio daikto tame tarpe ir daikto, į kurį turi pretenzijų tretieji asmenys ir t.t. įsigijimo⁶⁸. Pardavėjas gali perduoti daiktą, į kurį turi pretenzijų tretieji asmenys, tačiau tokiu atveju, jei pardavėjas žinojo apie minėtas pretenzijas, jis privalo įspėti apie tai pirkėją dar prieš sudarant sutartį. Kai pardavėjas pažeidžia pareigą patvirtinti daikto nuosavybės teisę, pirkėjas turi dvi alternatyvas: arba reikalauti sumažinti kainą arba reikalauti nutraukti sutartį (t.y. vienašališkai, nesikreipiant į teismą), tačiau svarbu pabrėžti, kad pasinaudojimas kitais teisių gynbos būdais neatima iš pirkėjo teisės reikalauti atlyginti nuostolius (Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 45 straipsnio 2 dalis), kai tuo tarpu pasinaudojus teise reikalauti kainos sumažinimo ir ją pardavėjui įgyvendinus, pirkėjas nebegali atsisakyti sutarties.

3.2. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI, KAI DAIKTAS ATITEISIAMAS IŠ PIRKĖJO

CK 6.323 straipsnio pirma dalis:

- 1) teisė reikalauti grąžinti sumokėtą kainą;
- 2) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

Kai perduotą daiktą teismas dėl pagrindų, atsiradusių iki sutarties įvykdymo, atiteisia iš pirkėjo, tai pardavėjas privalo pirkėjui grąžinti sumokėtą kainą ir atlyginti šio turėtus nuostolius, jeigu pardavėjas neįrodo, kad pirkėjas apie tokius pagrindus žinojo ar turėjo žinoti (CK 6.323 straipsnio pirma dalis). Docentas V. Mizaras⁶⁹ išskiria tokias pardavėjo atsakomybės sąlygas:

- 1) trečiojo asmens ieškinys patenkinamas tuo pagrindu, kuris buvo atsiradęs prieš įvykdant pirkimo-pardavimo sutartį, t.y. prieš perduodant daiktus pirkėjui. Kitaip tariant, daiktas turi būti atiteisiamas dėl trečiųjų asmenų teisių ar pretenzijų, buvusių jį perduodant;
- 2) pardavėjas neįrodo, kad pirkėjas apie trečiojo asmens teises ar pretenzijas, kurių pagrindu buvo atiteistas daiktas, žinojo ar turėjo žinoti pardavėjui vykdant pareigą perduoti daiktą;
- 3) pardavėjas, nors nebuvo patrauktas dalyvauti byloje, neįrodė, kad dalyvaudamas joje būtų galėjęs sukliudyti perduotą daiktą paimti iš pirkėjo (CK 6.322 straipsnio antra dalis).

⁶⁸ Įstatymuose gali būti numatyta, kad daikto pardavėju gali būti ir ne jo savininkas, pavyzdžiui, turto patikėtinis, administratorius, tesimo antstolis, komisierius ir t.t., šiuo atveju turi būti pateikiami atitinkami dokumentai, įrodantys šių asmenų teisę perduoti daiktą.

⁶⁹ MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

Šalių susitarimas panaikinti arba apriboti šią pardavėjo atsakomybę negalioja, jeigu pardavėjas, žinodamas, kad trečiasis asmuo turi teisių į parduodamą daiktą, neišpėja apie tai pirkėjo (CK 6.323 straipsnio antra dalis). Taigi CK įtvirtina imperatyvią normą, draudžiančią šalims susitarti dėl pardavėjo atsakomybės ribojimo ar jos netaikymo. Jei tokia sutartis būtų sudaryta– ji būtų niekinė ir negaliojanti, nebent pirkėjas žinojo (sutiko pirkti suvaržytą daiktą) ar turėjo žinoti (nepatikrino daikto teisinio statuso, nors turėjo tai padaryti) apie trečiųjų asmenų teises ar pretenzijas, kurios buvo pagrindas atiteisti daiktą iš pirkėjo. Kaip pastebi docentas V. Mizaras, minėtąją taisyklę būtina taikyti ir aiškinti sistemiškai, kartu su CK 6.252 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią negalioja šalių susitarimas dėl civilinės atsakomybės už nuostolius, padarytus dėl skolininko (šiuo atveju pardavėjo) tyčios ar didelio neatsargumo, netaikymo ar jos dydžio ribojimo.

3.3. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTUS

CK 6.324 straipsnio pirma dalis.

- 1) teisė reikalauti nutraukti sutartį;
- 2) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.324 straipsnio pirmoje dalyje yra numatyti pirkėjo teisių gynybos būdai, kai pardavėjas neįvykdo savo pagrindinės pareigos, t.y. pareigos perduoti daiktą. Šiuo atveju pirkėjas gali nutraukti sutartį vienašališkai arba teismo tvarka. Vienašališkai sutartis gali būti nutraukta, jei:

- pareigos perduoti daiktą pažeidimas yra esminis sutarties pažeidimas (CK 6.217 straipsnio antra dalis);
- nors pareigos perduoti daiktą pažeidimas nėra esminis sutarties pažeidimas, bet šalys tokį nutraukimo pagrindą numatė sutartyje (CK 6.217 straipsnio penkta dalis);
- pirkėjas pasinaudoja savo teise nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, tačiau pardavėjas ir per papildomą terminą neperduoda daikto (CK 6.209 straipsnio pirma dalis).

Esminį sutarties pažeidimą panagrinėsime kiek plačiau, nes tai pagrindas, kuriuo remiantis gali būti nutraukta sutartis, t.y. pasinaudota kraštutine pirkėjo teisių gynybos priemone, kuri gali turėti itin neigiamas pasekmes sutarties šalims. Pagrindinis kriterijus nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, numatytas CK 6.217 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, jog nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis ar ne, turi būti

atsižvelgiama į tai, ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai kita šalis nenumatė ar negalėjo protingai numatyti tokio rezultato. Pavyzdžiui, pardavėjas parduoda pirkėjui daiktą, kurio neįmanoma naudoti pagal tikslinę paskirtį (tai bus atvejis, kada nukentėjusioji šalis, t.y. pirkėjas iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties), tačiau, jei pirkėjas pirko prekes specifiniam tikslui, o pardavėjas to nežinojo ir negalėjo žinoti ir perdavė pirkėjui prekes tinkančias naudoti tik įprastiniam tikslui, tai bus atvejis kai kita šalis, t.y. pardavėjas nenumatė ar negalėjo protingai numatyti tokio rezultato ir tai nebus esminis sutarties pažeidimas. CK 6.217 straipsnio 1 dalis praktiškai sutampa su Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 25 straipsniu, kuriame pateikiama esminio sutarties pažeidimo samprata. Jame nustatyta, kad sutarties pažeidimas, padarytas vienos iš šalių, yra esminis, jeigu juo kitai šaliai padaroma tokia žala, kad šalis daugiausia netenka to, ko ji turėjo teisę tikėtis pagal sutartį, išskyrus atvejus, kai pažeidusioji šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs. Taip pat esminis sutarties pažeidimas yra apibrėžiamas UNIDROIT principų 7.3.1 straipsnyje⁷⁰. Taigi matome, kad pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis nustatomas esminis sutarties pažeidimas, - yra tai, ar pirkėjas iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai pardavėjas nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato.

Dar reikėtų pridurti, kad pirkimo-pardavimo sutarties nutraukimo pagrindai turi būti realūs, jų tikrumas įrodytas, ir jie turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis galiojimas sukeltų pirkėjui sutarties sudarymo metu nenumatytus turtinio ar asmeninio pobūdžio didelius praradimus. Vien tik formalus pirkimo-pardavimo sutarties esminių nuostatų pažeidimas, jeigu neatsiranda neigiamų pasekmių (žalos) pirkėjui, paprastai leidžia daryti išvadą, kad esminio sutarties pažeidimo nebuvo, o pirkėjo rėmimasis tokia aplinkybe, vienašališkai nutraukiant sutartį, reiškia bandymą įrodyti tariamą ar apsimestinį sutarties nutraukimo pagrindą. Vienašalis sutarties nutraukimas, kaip pirkėjo interesų savigynos priemonė, įstatymų leidėjo yra įtvirtinta ir laikoma adekvačia reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusį esminiu sutarties pažeidimu⁷¹.

Sutarties nutraukimas nepanaikina teisės reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo, bei netesybas (CK 6. 221 straipsnio antra dalis). Kai išankstinę įmoką gavęs pardavėjas nustatytu laiku neperduoda daiktų pirkėjui, jis privalo už gautą

⁷⁰ Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004 [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą:

<<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>>.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje *J. Zolotariovas v. UAB „Baldras“*, Nr. 3K-P-346/2004, kat. 37.8; 45.7;

sumą mokėti įstatymų arba sutarties nustatytas palūkanas, jeigu sutartis nenumato ko kita (CK 6.315 straipsnio 4 dalis). Šios palūkanos bus laikomos minimaliais pirkėjo nuostoliais (CK 6.261 str.).

CK 6.324 straipsnio antra dalis.

- 1) teisė reikalauti įvykdyti prievolę natūra;
- 2) teisė reikalauti nutraukti sutartį;
- 3) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.324 straipsnio antroje dalyje yra numatyti pirkėjo teisių gynbos būdai, kai pardavėjas atsisako perduoti pagal individualius požymius apibūdinamus daiktus. Šiomis normomis būtų protinga vadovautis ir kai kalbame apie sutarties dalyką, kuriuo yra rūšies požymiais apibūdinami, bet individualizuoti daiktai (pvz., supakuoti ar sudėti į tarą, nurodytas pirkėjo pavadinimas, paskirties vieta ar kiti duomenys ir pan.)⁷². Toks požiūris yra racionalus, nes individualizuoti daiktai gali būti atskiriami nuo kitų vienas kitą panašių daiktų ir šiuo atveju pirkėjui gali būti svarbu gauti būtent jam skirtus daiktus, o tai savo ruožtu pateisina pirkėjo galimybę reikalauti prievolės įvykdymo natūra. Taigi šiuo atveju pirkėjas gali reikalauti, kad pardavėjas jam perduotų individualiais požymiais apibūdinamą daiktą, tačiau kartu būtina atsižvelgti į atvejus, kai prievolės įvykdymas natūra yra negalimas (CK 6.60 str. 1 d. ir 6.213 str. 2d.), pavyzdžiui, prievolės įvykdymas natūra negalimas, jei toks įvykdymas labai komplikuoję skolininko padėtį ar labai brangiai kainuoję. Pirkėjas gali rinktis, reikalauti prievolės įvykdymo natūra arba reikalauti nutraukti sutartį.

3.4. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTŲ PRIKLAUSINIUS, PRIEDUS IR DOKUMENTUS

CK 6.325 straipsnio antra dalis:

- 1) teisė reikalauti atlyginti nuostolius;
- 2) teisė reikalauti nutraukti sutartį.

CK 6.325 str. 1 d. numato, jog pirkėjas turi teisę nustatyti poringą terminą sutarčiai įvykdyti, t.y. daiktams perduoti kartu su jų priklausiniais ir priedais, taip pat su daiktais susijusius dokumentus ir nuosavybės teisę į daiktus patvirtinančius dokumentus (jei ko kita nenumato sutartis). Taigi įstatymų leidėjas akcentuoja pirkėjo teisę nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, nes pardavėjo pareiga perduoti priklausinius, priedus ir dokumentus yra išvestinė iš pagrindinės pareigos - perduoti daiktą, todėl šios

⁷² *Cit. op. 69.*

pareigos pažeidimas sąlyginai nėra toks žalingas pirkėjui, todėl įstatymų leidėjas norėdamas užtikrinti civilinių santykių stabilumą visų pirma akcentuoja pirkėjo teisę nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti. CK 6.209 str. 2 d. numato, jog nustačiusi papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, nukentėjusi šalis gali šiam terminui sustabdyti savo prievolių vykdymą ir pareikalauti atlyginti nuostolius, tačiau ji negali taikyti kitų gynimosi būdų. Jeigu nukentėjusi šalis gauna kitos šalies pranešimą apie tai, jog pastaroji sutarties neįvykdys ir per papildomą terminą, arba pasibaigus šiam terminui sutartis neįvykdoma, tai nukentėjusi šalis gali taikyti kitus savo teisių gynimo būdus.

3.5. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI NUSTATYTĄ KIEKĮ DAIKTŲ

Pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga dėl sutarties dalyko laikoma suderinta, jeigu sutarties turinys leidžia nustatyti daikto (prekės) pavadinimą ir kiekį (CK 6.306 str. 4 dalis), taigi matome, kad daiktų kiekis yra esminė sutarties sąlyga, todėl jei iš sutarties turinio ar ją aiškinant⁷³ neįmanoma nustatyti daiktų kiekio, laikoma, jog sutartis nesudaryta. Jei sutartyje nenumatytas daiktų kiekis, nei jo nustatymo tvarka, tokiu atveju sutartis laikoma sudaryta dėl tokio kiekio, kurį pirkėjas faktiškai priėmė (CK 6.329 str.). CK 6.330 straipsnio pirmoje dalyje yra ginami pirkėjo interesai (kai perduodamas mažesnis kiekis daiktų, nei nurodyta sutartyje), o CK 6.330 str. antroje dalyje yra daugiau ginami pardavėjo interesai (kai perduodamas didesnis kiekis daiktų, nei numatyta sutartyje), taigi išskiriami du atvejai netinkamo daiktų perdavimo, nes jie sukelia skirtingus teisinius padarinius.

CK 6.330 straipsnio prima dalis:

- 1) teisė reikalauti perduoti trūkstamus daiktus;
- 2) teisė atsisakyti priimti daiktus ir sumokėti kainą;
- 3) teisė atsisakyti priimti daiktus ir reikalauti grąžinti sumokėtą kainą;
- 4) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.330 straipsnio pirmoje dalyje yra įtvirtinti atvejai, kai pardavėjas perduoda pirkėjui mažesnę, nei nustatyta kiekį daiktų. Kaip ir kiekvienu atveju, pirkėjas turi derinti gynimosi būdus atsižvelgdamas į teisės aktų nustatytus reikalavimus, todėl ir šiuo atveju pirkėjas turi rinktis, arba reikalauti perduoti trūkstamus daiktus arba atsisakyti priimti

⁷³ Kiekį galima nustatyti ne iš sutarties teksto, o ją aiškinant, jei, pavyzdžiui, šalys ne pirmą kartą sudaro pirkimo-pardavimo sutartį, nurodydamos tą patį (pastovų) kiekį daiktų, todėl, jei naujoje sutartyje nebūtu numatytas daiktų kiekis, būtų logiška preziumuoti, kad susitarta dėl to paties daiktų kiekio kaip ir ankstesnių sutarčių atveju.

daiktus, t.y. nutraukti sutartį, nes būtų nesąžininga pardavėjo atžvilgiu, jei pirkėjas iš pradžių pareikalautų perduoti trūkstamus daiktus, o pardavėjui juos perdavus, reikalautų nutraukti sutartį. Taigi esant esminiam sutarties pažeidimui pirkėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį ir reikalauti gražinti sumokėtą kainą, o pardavėjui turi būti gražintos prekės, taigi taikoma restitucija (CK 6.222 str.). Kaip jau minėta, pirkėjas privalo parnešti pardavėjui apie sutarties sąlygų, nustatančių daiktų kokybę, kiekį, asortimentą, komplektiškumą, tarą ir pakuotę, pažeidimą, per įstatymų ar sutarties nustatytą terminą, o jeigu šis terminas nenustatytas, - per protingą terminą po to, kai buvo ar atsižvelgiant į daiktų pobūdį ir paskirtį turėjo būti nustatytas atitinkamos sąlygos pažeidimas (CK 6.348 str. 1 dalis, taip pat 2, 3 dalys).

CK 6.330 straipsnio antra dalis:

- 1) teisė atsisakyti priimti daiktus, viršijančius nustatytą kiekį;
- 2) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.330 straipsnio antroje dalyje yra įtvirtinti atvejai, kai pardavėjas perduoda didesnę kiekį daiktų nei numatyta. Kad pirkėjas galėtų atsisakyti priimti daiktus, viršijančius nustatytą kiekį, iš pradžių jis turi įvykdyti sąlyga, numatytą CK 6.330 straipsnio 2 dalyje, t.y. (jeigu pardavėjas perduoda pirkėjui daugiau, negu sutartyje nurodyta, daiktų), pirkėjas privalo apie tai pranešti pardavėjui per įstatymuose ar sutartyje numatytą terminą, o jei terminas nenustatytas, – per protingą terminą (analogiški reikalavimai dėl pranešimo termino yra numatyti CK 6.327 str. 5 d. ir 6.348 str. 1 d.). Kai tokį pranešimą gavęs pardavėjas per protingą terminą nenurodo ką daryti, tai pirkėjas, jei kas kita nenumatyta sutartyje, turi teisę priimti visus daiktus arba atsisakyti priimti tuos, kurie viršija nustatytą kiekį. Taip pat pirkėjas turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius, jei, pavyzdžiui, dėl papildomo kiekio daiktų saugojimo jis patyrė išlaidų. Jei pirkėjas nusprendžia priimti daiktus, viršijančius sutartą kiekį, tai už papildomus daiktus mokama tokia pat kaina, kuri nustatyta sutartyje, jeigu šalys nėra susitarusios kitaip (CK 6.330 str. 3d.).

3.6. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI NUSTATYTO ASORTIMENTO DAIKTUS

CK 6.332 straipsnio pirma dalis:

- 1) teisė atsisakyti priimti daiktus ir už juos mokėti (sutarties nutraukimas);
- 2) teisė reikalauti gražinti tai, kas sumokėta (restitucija);
- 3) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.332 str. 1 dalyje yra įtvirtinti pirkėjo teisių gynbos būdai, kada visi pardavėjo perduoti daiktai neatitinka asortimento reikalavimų

CK 6.332 straipsnio antra dalis:

- 1) teisė priimti asortimentą atitinkančius daiktus ir atsisakyti priimti asortimento neatitinkančius daiktus;
- 2) teisė atsisakyti priimti visus daiktus;
- 3) teisė pareikalauti pakeisti asortimento neatitinkančius daiktus daiktais, numatytais sutartyje;
- 4) teisė priimti visus perduotus daiktus;
- 5) teisė atsisakyti mokėti, o jei jau sumokėta - reikalauti, kad būtų grąžinta sumokėta kaina;
- 6) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

CK 6.332 str. 2 dalyje yra įtvirtinti pirkėjo teisių gynbos būdai, kai tik dalis prekių neatitinka asortimento reikalavimų. Kaip jau minėta, pirkėjas turi derinti įvairius gynbos būdus tarpusavyje, todėl pirkėjas gali pasinaudoti vienu iš gynbos būdų, pavyzdžiui, nurodytoju 5 punkte, tik tuo atveju, jei pirkėjas atsisako priimti asortimento neatitinkančius daiktus arba pareikalauja juos pakeisti, tuo tarpu, jei pirkėjas, neatsisako priimti daiktų (tame tarpe ir neatitinkančių reikalavimų) arba pirkėjas atsisako tik neatitinkančių asortimento daiktų, o visus kitus daiktus priima, tokiu atveju, pirkėjas, be abejo turės sumokėti už gautus daiktus. Čia kyla klausimas, kokią kainą turi mokėti pirkėjas už priimtus daiktus, jei jų kaina nebuvo suderinta per protingą terminą. Kaina turėtų būti nustatoma remiantis CK 6.332 str. 5 dalimi, kurioje sakoma, jog pirkėjas turi sumokėti už daiktus tą kainą, kuri sutarties sudarymo metu įprastai buvo mokama atitinkančiomis aplinkybėmis už atitinkančius daiktus, jei remiantis šiuo kriterijumi būtų neįmanoma nustatyti daiktų kainos, tada reikėtų remtis bendruoju CK 6.313 straipsniu, reglamentuojančiu kainos nustatymo kriterijus.

CK 6.332 str. 4 dalyje numatyta, jog laikoma, kad asortimento neatitinkantys daiktai priimti, jeigu pirkėjas per protingą terminą po jų gavimo nepraneša pardavėjui apie atsisakymą priimti daiktus. Čia kyla klausimas, ar pirkėjas gali atsisakyti priimti asortimento neatitinkančius daiktus, praleidęs pranešimui skirtą terminą, kuris gali būti numatytas sutartyje arba įstatymuose, o jei toks terminas nenustatytas - praleidęs protingą terminą. Kaip teigia docentas V. Mizaras, tokiu atveju turėtų būti taikomos CK 6.348 straipsnio 2 – 3 dalyse numatytos nuostatos. Minėtajame straipsnyje yra nurodoma, jog pirkėjas privalo pranešti pardavėjui apie sutarties sąlygų, nustatančių įvairius reikalavimus daiktams (tame tarpe ir sąlygų, nustatančių daiktų asortimentą), pažeidimus

per įstatymų ar sutarties nustatytą terminą, o jei šis terminas nenustatytas – per protingą terminą ir nurodo tokio nepranešimo pasekmes⁷⁴.

3.7. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI TINKAMOS KOKYBĖS DAIKTUS

Tinkamos daiktų kokybės reikšmė. Daiktų kokybė yra vienas svarbiausių reikalavimų keliamų daiktui, nes daiktui neatitinkant kokybės reikalavimų gali labai nukentėti pirkėjo interesai, pavyzdžiui, pirkėjas galbūt galėtų naudoti asortimento neatitinkantį daiktą arba pasitenkinti mažesniu kiekiu daiktų, tačiau daiktui neatitinkant kokybės reikalavimų jo gali būti neįmanoma naudoti pagal paskirtį arba toks naudojimas gali būti nesaugus. Dar vienas aspektas – patvirtinantis daiktų kokybės užtikrinimo svarbą yra tas, kad pirkėjas paprastai gali nustatyti kitus daiktų trūkumus (neatitinka asortimento, kiekio ir t.t.) iškart arba per trumpesnę terminą, tuo tarpu kalbant apie nekokybišką daiktą, dažnai trūkumai yra nustatomi tik po kurio laiko. Įstatymų leidėjas pabrėždamas daikto kokybės svarbą numato ne tik sutartinę garantiją, tačiau ir garantiją pagal įstatymą. Tik žinant daiktų kokybei keliamus reikalavimus, taisykles, susijusias su daiktų kokybės nustatymu, bus galima tinkamai apginti pirkėjo teises esant pažeidimui, todėl daiktų kokybės klausimai bus nagrinėjami detalai, pradedant svarbiu aspektu ginant pirkėjo teises, t.y. neleistinumumu sutartyje riboti pardavėjo atsakomybę dėl kokybės trūkumų, jei būtų leidžiama riboti pardavėjo atsakomybę, visos kitos taisyklės, ginančios pirkėjo teises, galėtų netekti prasmės.

⁷⁴ Minėtosios pasekmės yra tokios, kad pardavėjas turi teisę atsisakyti visiškai ar iš dalies patenkinti pirkėjo reikalavimus pakeisti daiktus, perduoti trūkstamus daiktus, pašalinti daiktų trūkumus, sukomplektuoti daiktus, supakuoti daiktus ar pateikti juos taroje arba pakeisti tarą ar pakuotę, jeigu įrodo, kad pirkėjui pažeidus savo pareigą neįmanoma įvykdyti jo reikalavimų arba kad tų reikalavimų įvykdymas pareikalautų nepaprastai didelių pardavėjo išlaidų, palyginti su tomis, kurių pardavėjas būtų turėjęs, jei pirkėjas būtų tinkamai pranešęs pardavėjui apie sutarties pažeidimą. Jeigu pardavėjas žinojo ar turėjo žinoti, kad jo perduodami daiktai neatitinka pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų, tai jis praranda teisę remtis šio straipsnio CK 6.348 str. 1 ir 2 dalies taisyklėmis (CK 6.348 straipsnio 2, 3 dalys).

3.7.1. Neleistinumas sutartyje riboti pardavėjo atsakomybę esant daikto kokybės trūkumams

CK 6.334 straipsnio 4 dalyje yra numatyta imperatyvi norma, kurios nesilaikymas daro tokias sutarties sąlygas negaliojančiomis, t.y. šalys sutartyje negali numatyti pardavėjo atsakomybės už netinkamą daikto kokybę ribojimo ar atsakomybės netaikymo, išskyrus dvi išimtis. Visų pirma, jei pardavėjas atskleidžia daiktų trūkumus, kurie pardavėjui yra žinomi ar turi būti žinomi ir pirkėjas vis vieną sudaro sutartį dėl kokybės reikalavimų neatitinkančių daiktų įsigijimo, tokiu atveju pirkėjas savo noru prisiima riziką, susijusią su nekokybišku daiktu ir pardavėjui atsakomybė negali kilti (taigi šalys gali numatyti tokį pardavėjo atsakomybės ribojimą sutartyje arba net nenumačius to sutartyje, pardavėjas vis vieną galėtų remtis tuo faktu, kad pirkėjas žinojo apie daiktų trūkumus ir su jais sutiko). Antra, pardavėjo atsakomybės ribojimas gali būti numatytas sutartyje kai pirkėjas savo rizika perka daiktus iš asmens, kuris nėra profesionalus pardavėjas, t.y. ne tiekėjas, gamintojas, platintojas ir t.t. Kaip teigia docentas V. Mizaras⁷⁵ minėtasias taisykles būtina aiškinti sistemiškai, t.y. kartu su CK 6.252 straipsniu, o būtent net ir esant minėtosioms prielaidoms susitarti dėl civilinės atsakomybės ribojimo, toks susitarimas bus neleistinas, jei:

- 1) nuostoliai dėl daikto kokybės trūkumų bus padaryti pardavėjo tyčia ar dėl didelio neatsargumo;
- 2) kai dėl daikto kokybės trūkumų bus padaryta žalos sveikatai, gyvybei;
- 3) kai bus padaryta neturtinės žalos.

Daikto trūkumai. Kaip jau buvo minėta, garantija pagal įstatymą, sutartinė garantija, tinkamumo naudoti terminas – tai priemonės, saugančios pirkėją nuo nekokybiškos prekės įsigijimo. Daiktų kokybės ir jų nuosavybės teisės priklausymo pardavėjui užtikrinimas sudaro garantijos esmę. CK 6.317 straipsnio antroje dalyje numatytoji garantija yra garantija pagal įstatymą, nes ji egzistuoja nepriklausomai nuo pardavėjo valios. Pardavėjo garantija (patvirtinimas) dėl daiktų nuosavybės teisės ir jų kokybės yra, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo–pardavimo sutartyje numatyta, ar ne (garantija pagal įstatymą). Taigi pardavėjas privalo perduoti daiktus, kurie atitinka daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus, bei sutartyje nustatytas sąlygas, kurioje gali būti

⁷⁵ MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

nurodyti daiktams taikomi standartai, daiktų pavyzdžiai ir t.t.. CK 6.333 straipsnio antroje dalyje yra konkretizuojami pardavėjo pareigos perduoti kokybišką daiktą reikalavimai. Perduodami daiktai neturi turėti:

- akivaizdžių trūkumų;
- trūkumų dėl kurių daikto negalima naudoti pagal įprastinę paskirtį;
- trūkumų, dėl kurių daikto negalima naudoti tuo tikslu, kuriuo daiktus ketino naudoti pirkėjas;
- trūkumų, dėl kurių daiktų naudingumas sumažėja.

Pardavėjas turi garantuoti, kad nėra ne tik akivaizdžių, bet ir paslėptų trūkumų, t.y. tokių, kurių paprastai neįmanoma nustatyti apžiūrint ar priimant daiktą (paslėpti trūkumai paprastai išaiškėja tik pradėjus naudoti ar ilgiau saugant daiktą). Pardavėjas atsako tik už tokius paslėptus trūkumus apie kuriuos pirkėjas nežinojo ir jie nebuvo akivaizdūs sutarties sudarymo metu ir pirkėjas žinodamas apie tokius trūkumus nebūtų pirkęs tokių daiktų arba mokėjęs tokios kainos. Pardavėjas atsako už bet kokius daiktų trūkumus, jei jie atsirado iki daikto perdavimo arba tų trūkumų atsiradimą lėmė priežastys, atsiradusios iki daiktų perdavimo. Atvejais, kada pardavėjas gali būti atleidžiamas nuo atsakomybės už perduotų daiktų trūkumus buvo analizuoti ankstesniame skyriuje.

3.7.2. Daikto kokybės nustatymas

Jei daiktų kokybė aptarta sutartyje, paprastai nekyla sunkumų nustatant, ar daiktai atitinka kokybės reikalavimus, tačiau, jei šalys neaptarė daiktų kokybės, tokiu atveju ji turi būti nustatoma remiantis kriterijais, numatytais teisės aktuose.

Visų pirma, jei daiktų kokybė nėra numatyta nei sutartyje, nei įstatymuose, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad jie būtų tinkami naudoti tokiems tikslams, kuriems jie paprastai naudojami. Panašią formuluotę randame ir Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 35 straipsnio 2 dalies (a) punkte. Protingumo principas šiuo atveju reiškia, kad tokiomis pat aplinkybėmis protingas žmogus, sudarydamas sutartį būtų tikėjęsis būtent tokios kokybės. Kokybė turi būti ne blogesnė už vidutinę. Taigi tokiais atvejais nereikalaujama aukščiausios kokybės, bet negalimas ir blogiausios kokybės variantas. Vidutinė kokybė nustatoma atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes (rinkos reikalavimus, sutartį vykdančios šalies kvalifikaciją,

sutarties sudarymo vietą, tikslą, šalių ketinimus ir t.t.)⁷⁶. Dar vienas gan svarbus rodiklis, vertinant kokybę yra, tai, ar tokius daiktus galima bus perparduoti, t.y. tokie daiktai turi būti tinkami komerciniams tikslams⁷⁷. Jei perduodant daiktus, jie gali būti naudojami ne visiems tikslams, kuriems paprastai tokie daiktai yra naudojami, sąžiningumo principas reikalauja, kad apie tai būtų pranešta pirkėjui.

Antra, jei sutarties sudarymo metu pirkėjas pranešė pardavėjui apie konkretų tikslą, kuriam jis perka daiktus, tai pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokios kokybės daiktus, kad jie tiktų tam konkrečiam tikslui, pavyzdžiui, pirkėjas perka tam tikrus įrenginius, kurie bus naudojami neįprastomis klimatinėmis sąlygomis ir tai jau bus konkretus – neįprastinis tikslas, kuriam naudojami daiktai⁷⁸. Svarbu pabrėžti, kad pirkėjas turi informuoti pardavėją apie konkretų daiktų naudojimo tikslą dar iki sudarant sutartį. Nėra reikalaujama, kad pirkėjas konkretų daiktų naudojimo tikslą nurodytų sutartyje, turi būti atsižvelgiama į tai, ar pardavėjas žinojo, galėjo žinoti apie tokį tikslą iš kitų aplinkybių, pavyzdžiui, iš derybų, susirašinėjimų su pirkėju, ikisutartinių dokumentų ar kitokių aplinkybių. Kita vertus, būtina atsižvelgti į tai, ar pirkėjui buvo protinga pasikliauti pardavėjo kompetencija dėl pardavimo daiktų, kurie būtų tinkami naudoti pirkėjo nurodytam konkrečiam tikslui (pvz., pirkėjui neprotinga būtų pasitikėti pardavėju, jeigu jis neturi jokių specialių žinių apie daiktus, kuriuos parduoda – yra ne jų gamintojas, o tik platintojas)⁷⁹. Panašios normos yra numatytos ir Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pradavimo sutarčių 35 straipsnio 2 dalies (b) punkte.

Trečia, kai sutartis sudaryta pagal pavyzdį, modelį ar aprašymą, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui daiktus, kurie atitinka pavyzdį, modelį ar aprašymą, išskyrus sutartyje aptartas išimtis (CK 6.333 straipsnio penkta dalis). Daikto pavyzdys yra pateikiamas tuomet, kai tą daiktą galima paimti iš prekių, kurias ketinama parduoti, tuo tarpu modelis yra pateikiamas pirkėjui, kai yra neįmanoma pateikti paties daikto. Kai pardavėjas pateikia pavyzdį, jis garantuoja, kad jo parduodami daiktai turės visas tas pačias savybes kaip ir pavyzdys, tuo tarpu pateikus modelį reikia atsižvelgti į tai, kad perkamas daiktas galės ir neturėtų visai tokių pat savybių kaip ir modelis. Pardavėjui pateikus daikto modelį ar pavyzdį - jis tampa standartu, kurio turi laikytis pardavėjas. Jei pardavėjas įsipareigojo pristatyti prekes atitinkančias tam tikrą pavyzdį ar modelį nėra

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Jusititia, 2003, p. 258.

⁷⁷ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 416.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 421.

⁷⁹ *Cit. op.* 75.

būtina atskirai sutartyje numatyti, kad prekės atitiks tą modelį ar pavyzdį⁸⁰. Tačiau pardavėjas neatsako už tai, kad daiktų savybės neatitinka pavyzdžio ar modelio, jei pardavėjas juos pateikė pirkėjui tik kaip pavyzdį, bet neįsipareigojo perduoti būtent tokio daikto, kaip pavyzdys ar modelis. Kaip teigia docentas. V. Mizaras⁸¹ – jeigu pavyzdį, modelį ar aprašymą pateikia pirkėjas, turėtų būti taikoma arba CK 6.333 straipsnio 1 dalis, arba CK 6.333 straipsnio 4 dalis, aiškinant, kad pirkėjas aiškiai nurodė, kokiam tikslui ar kokias savybes daiktai turi atitikti.

3.7.3. Terminas pirkėjo reikalavimui dėl daiktų trūkumų (tame tarpe ir nekokybiškos prekės įsigijimo) pareikšti. Garantija pagal įstatymą

Terminas, per kurį pirkėjas gali pareikšti minėtąjį reikalavimą yra svarbus viena vertus dėl to, kad pirkėjui jį praleidus, jis nebegalės pasinaudoti gynybos priemonėmis, o kita vertus, jis užtikrina ir pardavėjo teisių apsaugą, kadangi pardavėjas dėl objektyvių priežasčių negali būti atsakingas už daiktų kokybę praėjus tam tikram laikotarpiui nuo daikto perdavimo (natūralaus paties daikto ar jo dalių susidėvėjimo ir pan.). Taigi, kad pardavėjas galėtų tinkamai įvykdyti savo pareigą, t.y. patenkinti pirkėjo reikalavimą dėl nekokybiško daikto, visų pirma pirkėjas turi įvykdyti savo pareigą, t.y. savo reikalavimą pareikšti per sutartyje ar įstatymuose numatytą terminą, o jei toks terminas nenustatytas – per protingą terminą, po to kai pastebėjo ar turėjo pastebėti trūkumus, nes kaip jau buvo minėta, to nepadarius, pardavėjas gali bandyti įrodyti, kad pirkėjui praleidus minėtąjį terminą nebeįmanoma įvykdyti pirkėjo reikalavimą arba toks įvykdymas pareikalautų neproporcingai didelių išlaidų (nebent pardavėjas žinojo ar turėjo žinoti perdavimo metu, kad daiktai neatitinka kokybės reikalavimų) (CK 6.348 straipsnis). Taigi CK 6.338 straipsnio pirmoje ir antroje dalyse yra numatyta, kad kai sutartis ar įstatymai nenustato ko kita, pirkėjas turi teisę pareikšti reikalavimus dėl perduotų daiktų trūkumų, jeigu jie buvo nustatyti per šiame straipsnyje nurodytus terminus. Kai nenustatytas daikto kokybės garantijos ar tinkamumo naudoti terminas, tai pirkėjas reikalavimus dėl daikto trūkumų gali pareikšti per protingą terminą, bet ne vėliau kaip per dvejus metus nuo daikto perdavimo dienos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ilgesnio termino. Taigi CK numato naikinamąjį terminą, jam pasibaigus pirkėjas nebegali reikšti reikalavimų dėl daikto trūkumų ir teismas tokio termino jau nebegali atnaujinti. Minėtasis terminas

⁸⁰ SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005, p. 423.

⁸¹ MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

skaičiuojamas nuo daiktų perdavimo momento pirkėjui (CK 6.318 straipsnis), tačiau yra numatyta išimtis - terminas reikalavimams dėl gabenamų ar paštu siunčiamų daiktų trūkumų pareikšti skaičiuojamas nuo daiktų atgabenimo į paskirties vietą dienos. Kaip teigia docentas. V.Mizaras⁸², atkreiptinas dėmesys, kad CK 6.338 straipsnyje nurodyta ne ieškinio senatis, o terminai reikalavimams (pretenzijoms) dėl daikto trūkumų pareikšti. CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkte nurodyta šešių mėnesių ieškinio senatis reikalavimams dėl daikto trūkumų pareikšti. Todėl iš pradžių per CK 6.338 straipsnyje nurodytus terminus pirkėjui pareiškus pardavėjui reikalavimus dėl daikto trūkumų ir šiam tų reikalavimų nepatenkinus arba juos netinkamai patenkinus, pirkėjas gali pareikšti teismui ieškinį dėl daikto trūkumų per CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkte nurodytą ieškinio senatį.

3.7.4. Sutartinė garantija

Kai yra nustatytas daikto kokybės garantijos terminas, reikalavimai dėl daikto trūkumų gali būti reiškiami, jeigu trūkumai nustatyti per garantijos terminą (CK 6.338 straipsnio trečia dalis). Kokybės garantijos terminas kaip ir sutartinės garantijos terminas pradedamas skaičiuoti nuo daiktų perdavimo pirkėjui momento, nebent sutartyje būtų numatyta kas kita. Jeigu pirkėjas negali naudotis daiktais, kuriems yra nustatytas kokybės garantijos terminas, dėl nuo pardavėjo priklausančių kliūčių, tai garantijos terminas neskaičiuojamas tol, kol pardavėjas tas kliūtis pašalina, jei kliūtis naudotis daiktu atsiranda jau pradėjus naudotis daiktu, tokiu atveju sutartyje numatytas garantijos terminas turi būti pratęstas iki tol, kol pašalinamos kliūtis naudotis daiktu (CK 6.335 straipsnio trečia ir ketvirta dalys), tačiau pirkėjas turi pranešti pardavėjui apie kliūtis per protingą terminą, po to kais jas pastebėjo ar turėjo pastebėti. Jei pirkėjui tenka kliūčių naudotis daiktu atsiradimo rizika ar pats pirkėjas yra už jas atsakingas, tokiu atveju garantijos pradžios terminas pradedamas skaičiuoti nuo daiktų perdavimo momento.

Kalbant apie daikto komplektuojamąsias dalis bendroji taisyklė yra tokia: kai pardavėjas pakeičia daiktą ar jo komplektuojamąją detalę per nustatytą kokybės garantijos terminą, tai naujam daiktui ar naujai komplektuojamajai detalei taikomas toks pat kokybės garantijos terminas, koks buvo nustatytas ir pateiktam daiktui ar komplektuojamajai detalei, jeigu sutartis nenumato ko kita (CK 6.335 straipsnio 6 dalis)

⁸² MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

Taigi pagal bendrąją taisyklę pakeistos komplektuojamosios detalės garantijos terminas yra skaičiuojamas nepriklausomai nuo pagrindinio daikto garantijos termino pagal tas pačias taisykles kaip ir pagrindinio daikto garantijos terminas. Komplektuojamajai detalei gali būti suteiktas trumpesnis arba ilgesnis kokybės garantijos terminas. Pirmuoju atveju, t.y. kai suteikiamas trumpesnis kokybės garantijos terminas – reikalavimai dėl nekokybiškos detalės gali būti pareikšti per pagrindinio gaminio kokybės garantijos terminą, jei detalei suteiktas ilgesnis garantijos terminas nei pagrindiniam daiktui, tokiu atveju reikalavimas dėl tokios detalės gali būti pareikštas net ir pasibaigus pagrindinio gaminio garantijos terminui (CK 6.338 straipsnio trečia dalis). Taigi pagrindiniam daiktui ir jo komplektuojamosioms detalėms paprastai taikomos garantijos yra savarankiškos, tai reiškia, kad terminai, garantijos pradžios ir pabaigos momentas yra skaičiuojami nepriklausomai vienas nuo kito.

3.7.5. Daiktų tinkamumo naudoti terminas

Reikalavimus dėl daikto, kuriam nustatytas tinkamumo naudoti terminas, trūkumų pirkėjas gali pareikšti, jeigu jie nustatyti per daikto tinkamumo naudoti terminą (CK 6.338 straipsnio ketvirta dalis). Gamintojas, importuotojas, pardavėjas ar kitas asmuo, savo vardu paskirstantis daiktus, privalo aiškiai nurodyti daikto tinkamumo naudoti terminą. Tinkamumo naudoti terminas nustatomas nurodant daikto pagaminimo dieną ir nuo šios dienos skaičiuojamą laiko tarpą, kurį daiktas tinkamas naudoti, arba nurodant konkrečią kalendorinę datą, iki kurios daiktas tinkamas naudoti (CK 6.336 straipsnio trečia dalis). Kaip jau buvo minėta, daiktą, kuriam nustatytas tinkamumo naudoti terminas, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui tokiu laiku, kad pirkėjas turėtų realią galimybę panaudoti daiktą iki jo tinkamumo naudoti termino pabaigos.

3.7.6. Atskiri teisių gynybos būdai pardavėjui neįvykdžius pareigos perduoti tinkamos kokybės daiktus

Jeigu parduotas daiktas neatitinka kokybės reikalavimų ir pardavėjas su pirkėju neaptarė jo trūkumų, tai nusipirkęs netinkamos kokybės daiktą pirkėjas turi teisę savo pasirinkimu pareikalauti:

CK 6. 334 straipsnio pirma dalis:

- 1) kad daiktas, sutartyje apibūdintas pagal rūšį, būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu, išskyrus atvejus, kai trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės;
- 2) kad būtų atitinkamai sumažinta pirkimo kaina;
- 3) kad pardavėjas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų daikto trūkumus arba atlygintų pirkėjo išlaidas jiems ištaisyti, jei trūkumus įmanoma pašalinti;
- 4) gražinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas;
- 5) atlyginti nuostolius.

Taigi matome, kad pirkėjas gali pasinaudoti alternatyviais teisių gynybos būdais, kai pardavėjas perduoda netinkamos kokybės daiktą. Dabar panagrinėsime kiekvieną atvejį atskirai.

Pirkėjo teisė reikalauti, kad daiktas, sutartyje apibūdintas pagal rūšį, būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu, išskyrus atvejus, kai trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės. Taigi šiuo atveju pirkėjas turi teisę reikalauti įvykdyti prievolę natūra, kadangi rūšies požymiais apibūdintas daiktas, skirtingai nei individualiais požymiais apibūdintas, gali būti pakeistas lygiai tokiu pačiu daiktu. Jei trūkumai neesminiai, būtų nesąžininga reikalauti, kad pardavėjas pakeistų daiktą, kadangi pardavėjo išlaidos, laiko sąnaudos būtų neproporcingai didelės palyginus su daikto trūkumais. Ar trūkumai yra esminiai - fakto klausimas, į jį atsakant būtina atsižvelgti į konkrečių aplinkybių visumą. Jei pirkėjas negalės pasinaudoti teise reikalauti pakeisti daiktą jis galės reikalauti atlyginti nuostolius arba sumažinti kainą ar pasinaudoti kitais teisių gynybos būdais. Panašią taisyklę randame ir Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 46 straipsnio 2 dalyje.

Pirkėjo teisė reikalauti, kad būtų sumažinta pirkimo kaina. Tai atvejai, kai pirkėjas negali reikalauti pakeisti rūšies požymiais apibūdinto daikto, kitu daiktu, nes daikto trūkumai yra nedideli, tačiau daiktas, nepaisant neesminių trūkumų, gali būti naudojamas įprastam ar specialiam tikslui, todėl pirkėjas gali reikalauti sumažinti kainą (jei kaina dar nesumokėta) arba reikalauti gražinti dalį užmokesčio. Kaip teigiama Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 50 straipsnyje, pirkėjas gali sumažinti kainą tokiu pat santykiu, koku vertė, kurią pristatymo momentu turėjo faktiškai pristatytos prekės, atitinka vertę, kurią tuo pačiu momentu turėtų prekės, atitinkančios sutartį, taigi matome, kad prekių kainos turi būti vertinamos būtent daiktų perdavimo momentu, nes vertinant kainas kitu momentu pirkėjas galėtų arba nepagrįstai

praturtėti arba jam būtų ne visiškai kompensuota už daiktų trūkumus, o skaičiuojant kainas daiktų perdavimo momentu – išvengiama rinkos pokyčių, infliacijos ir kitokių veiksnių poveikio.

Pirkėjo teisė reikalauti, kad neatlygintinai būtų pašalinti trūkumai arba atlygintos išlaidos jiems ištaisyti. Šis gynybos būdas gali būti taikomas tiek kalbant apie individualiais požymiais, tiek apie rūšies požymiais apibūdinamus daiktus. Skirtingai nei tuo atveju, kai reikalaujama netinkamos kokybės rūšies požymiais apibūdinamą daiktą pakeisti tinkamos kokybės daiktu, šiuo atveju daikto trūkumai gali būti ir nedideli, pardavėjas galės pasirinkti, koku būdu pašalinti trūkumus, t.y. ar pakeisti rūšies požymiais apibūdinamą daiktą kitu daiktu ar jį sutaisyti, pakeisti detalę ir pan.. Šio gynybos būdo taikymui yra svarbios dar dvi aplinkybės: visų pirma, pardavėjas turi pašalinti trūkumus per protingą terminą (kuris nustatomas atsižvelgiant į konkrečių aplinkybių visumą), antra, trūkumus turi būti įmanoma pašalinti (pavyzdžiui, žuvus individualiais požymiais apibūdintam daiktui jo nebeįmanoma pakeisti kitu). Kaip teigiama Vienos konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių - pardavėjas neprivalo pašalinti trūkumų, kai tai atsižvelgiant į aplinkybes būtų neprotinga (Konvencijos 46 straipsnio 3 dalis). Svarbu vadovautis proporcingumo principu, jei pardavėjui dėl to atsirastų neprotingai didelių išlaidų, tokiu atveju jis neprivalėtų šalinti trūkumų, o pirkėjas galėtų pasinaudoti kitais teisių gynybos būdais, pavyzdžiui, reikalauti sumažinti kainą. Pirkėjas taip pat ir pats gali pašalinti trūkumus (tai apima ir atvejus, kada pirkėjas pasinaudoja trečiųjų asmenų pagalba), bet šiuo atveju pirkėjas neturėtų reikalauti neproporcingai didelio išlaidų atlyginimo, jei pardavėjas galėtų pašalinti trūkumus pigiau.

Pirkėjo teisė nutraukti sutartį. Pirkėjas turi teisę grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas⁸³. Tačiau jei pirkėjo teisės galėtų būti adekvačiai apgintos pasinaudojant kitais teisių gynimo būdais, pirkėjas visų pirma turėtų pasinaudoti tais būdais, nes sutarties nutraukimas yra kraštutinė priemonė, kuri turi neigiamus padarinius sutartinių santykių stabilumui, šalių lūkesčiams, civilinei apyvartai, sutarčių privalomumo principui, todėl tik esant esminiam sutarties pažeidimui⁸⁴ pirkėjas gali vienašališkai nutraukti sutartį (CK 6.217 str.) tada taikoma restitucija (CK 6.222 str.) – pardavėjas privalo grąžinti pirkėjo sumokėtą kainą, o pirkėjas savo ruožtu grąžina daiktą. Kad netinkamos kokybės daiktų perdavimas yra esminis pažeidimas – tai įrodyti turi pirkėjas.

⁸³ Apie esminį sutarties pažeidimą buvo rašyta 3.3. šio darbo skyriuje.

⁸⁴ Taip pat sutartis gali būti nutraukta vienašališkai - nors pareigos perduoti daiktą pažeidimas nėra esminis sutarties pažeidimas, bet šalys tokį nutraukimo pagrindą numatė sutartyje (CK 6.217 straipsnio 5 dalis) arba pirkėjas pasinaudoja savo teise nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, tačiau pardavėjas ir per papildomą terminą neįvykdo savo prievolės (CK 6.209 straipsnio 1 dalis).

Kai sutarties įvykdymo terminas praleistas, nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis neįvykdo sutarties per papildomai nustatytą terminą (CK 6.217 straipsnio 3 dalis)

Jeigu daikto trūkumai yra esminiai, tačiau juos galima pašalinti arba pakeisti trūkumų turinčius daiktus kitais, kokybiškais daiktais, pirkėjas neturi teisės nutraukti sutartį tol, kol gali protingai tikėtis, kad pardavėjas per protingą terminą atsižvelgdamas į aplinkybes pašalins daikto trūkumus ar netinkamos kokybės daiktą pakeis tinkamos kokybės daiktu. Tačiau tokia taisyklė netaikoma, t.y. pirkėjas dėl esminių daikto trūkumų gali iš karto nutraukti sutartį, jeigu:

- 1) griežtas daiktų perdavimo termino laikymasis turi sutarčiai esminę reikšmę (t.y. kai daiktų, pašalinant jų trūkumus ar pakeičiant juos tinkamos kokybės daiktais perdavimo terminas būtų praleistas ir tai būtų esminis sutarties pažeidimas);
- 2) pirkėjui nepriimtina protingi tikėtis daiktų trūkumų pašalinimo ar daiktų pakeitimo atsižvelgiant į pardavėjo elgesį vykdant sutartį arba į daiktų trūkumų pobūdį (pvz., vykdydamas sutartį pardavėjas elgėsi apgaulingai, arba galima pagrįstai manyti, kad atsižvelgiant į daikto trūkumus pardavėjas nepajėgus jų pašalinti ar pakeisti perduotų daiktų tinkamos kokybės daiktais);
- 3) daikto trūkumų pašalinimas ar daiktų pakeitimas sukels pirkėjui neprotingų nepatogumų (pvz., kai daikto trūkumai gali būti pašalinami pirkėjo gamykloje, o tai gali trukdyti jo įmonės veiklai ar pan.). Kad daikto trūkumų pašalinimas sukels neprotingų nepatogumų turi įrodyti pirkėjas;
- 4) pardavėjas atsisako pašalinti trūkumus (juos pašalindamas arba pakeisdamas daiktą)⁸⁵

Teisė reikalauti atlyginti nuostolius. Pirkėjas visais atvejais, gali reikalauti atlyginti nuostolius, jei jam buvo padaryta žalos ir tų nuostolių nepadengia pardavėjo tam tikros prievolės įvykdymo rezultatas (CK 6.256 str. 2 d.).

Pirkėjo teisių gynbos būdai, kai daiktas žūva dėl paslėptų trūkumų.

CK 6.334 straipsnio antra, trečia dalys:

- 1) teisė reikalauti grąžinti sumokėtą kainą;
- 2) teisė reikalauti daikto vertės ir kainos skirtumo;
- 3) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

⁸⁵ MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.

CK 6.334 str. 2 ir 3 dalyse yra numatyta pardavėjo atsakomybė daiktui žuvus dėl paslėptų trūkumų buvusių sudarant pirkimo-pardavimo sutartį.

1) **Teisė reikalauti grąžinti sumokėtą kainą.** Kai daiktas žūva dėl paslėptų trūkumų apie kuriuos pardavėjas nežinojo ir negalėjo žinoti, ir buvusių sudarant pirkimo-pardavimo sutartį, pirkėjas turi teisę reikalauti, kad jam būtų grąžinta sumokėta daikto kaina nepriklausomai nuo pardavėjo kaltės dėl tų trūkumų buvimo. Jei daiktas žuvo dėl paslėpto trūkumo ir pardavėjas sudarydamas sutartį apie tai žinojo ar turėjo žinto, tokiu atveju daiktui žuvus, pirkėjui ne tik turi būti grąžinta sumokėta kaina, bet ir atlyginti nuostoliai, tačiau, nuostoliai neatlyginami, kai daiktas žūva dėl paslėpto trūkumo, bet esant nenugalimai jėgai ar pirkėjo kaltei.

2) **Teisė reikalauti daikto vertės ir kainos skirtumo.** Jei daikto žūtis pagrindine priežastimi buvo paslėptas trūkumas, bet daiktas žuvo esant nenugalimai jėgai ar pirkėjo kaltei, tokiu atveju pirkėjas gali reikalauti tik daikto vertės jo žūties momentu ir daikto kainos skirtumo.

3.8. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI TINKAMO KOMPLEKTIŠKUMO DAIKTUS

CK 6. 341 straipsnio pirma dalis:

- 1) teisė reikalauti sumažinti daikto kainą;
- 2) teisė reikalauti, kad pardavėjas per protingą terminą sukompaktuotų daiktus;
- 3) teisė reikalauti nuostolių atlyginimo.

Kai pardavėjas perduoda nekomplektiškus daiktus, pirkėjas turi teisę rinktis, kuriuo gynybos būdu pasinaudoti, t.y. reikalauti sumažinti daikto kainą arba reikalauti, kad pardavėjas per protingą terminą sukompaktuotų daiktus. Jei pirkėjas sutinka priimti komplektiškumo reikalavimų neatitinkančius daiktus už mažesnę kainą, nei numatyta sutartyje – jis netenka teisės reikalauti, kad pardavėjas sukompaktuotų daiktus, tačiau gali reikalauti nuostolių atlyginimo, jei kainos sumažinimas neatlygina visų nuostolių. Jei pirkėjo netenkina kainos sumažinimas - jis yra suinteresuotas gauti sukompaktuotus daiktus, pirkėjas gali nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, tuo tarpu sustabdyti savo prievolių vykdymą ir reikalauti atlyginti nuostolius, bet tuo metu negali taikyti kitų gynybos būdų (CK 6.209 straipsnio antra dalis).

CK 6.341 straipsnio antra dalis:

- 1) teisė reikalauti pakeisti nekomplektiškus daiktus komplektiškais;

- 2) teisė atsisakyti vykdyti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą, kai šis pažeidimas yra esminis sutarties pažeidimas;
- 3) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

Kai pirkėjas pasinaudoja vienu ar keliais savo teisių gynybos būdais ir jie yra neveiksmingi, pirkėjas įgyja teisę pasinaudoti kitais - „svaresniais“ teisių gynybos būdais numatytais CK ar kituose įstatymuose. Šiuo atveju, jei pardavėjas neįvykdo pirkėjo reikalavimo per papildomą protingą terminą sukomplektuoti daiktus, pirkėjas įgyja teisę: arba reikalauti pakeisti nekomplektiškus daiktus komplektiškais (reikalauti įvykdyti prievolę natūra) arba atsisakyti vykdyti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą, kai šis pažeidimas yra esminis sutarties pažeidimas (vienašališkai nutraukti sutartį). Jei pirkėjas reikalauja pakeisti nekomplektiškus daiktus komplektiškais – daikto trūkumai turi būti esminiai ir tai turi būti rūšies požymiais apibūdinami daiktai (kaip ir nekokybiškų daiktų atveju). Jei trūkumai neesminiai – pirkėjas gali reikalauti, kad pardavėjas sumažintų daikto kainą arba kad sukomplektuotų daiktus. Kai pardavėjas pakeičia nekomplektiškus daiktus komplektiškais daiktais, pirkėjas turi grąžinti pardavėjui nekomplektiškus daiktus ir gali reikalauti nuostolių atlyginimo. Jei nekomplektiškų daiktų perdavimas yra esminis sutarties pažeidimas – pirkėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, tokiu atveju abi šalys turės grąžinti viena kitai viską, ką yra gavusios (pirkėjas turi grąžinti nekomplektiškus daiktus, o pardavėjas sumokėtą kainą). Pirkėjas taip pat turi teisę reikalauti nuostolių, atsiradusių dėl nekomplektiškų daiktų perdavimo, atlyginimo (CK 6.221 straipsnio antra dalis).

Minėtosios taisyklės taikomos ir tais atvejais, kai pardavėjas pažeidžia savo pareigą perduoti pirkėjui daiktų komplektą, išskyrus atvejus, kai pagal sutartį ar prievolės pobūdį jų negalima taikyti. Tokiu atveju pirkėjas turės remtis kitais teisių gynybos būdais, pavyzdžiui, 6.60 ar 6.213 straipsnyje nurodytais gynybos būdais, kai neperduodamas individualiais požymiais apibūdinamas daiktas.

3.9. TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PARDAVĖJUI NEĮVYKDŽIUS PAREIGOS PERDUOTI DAIKTŲ TAROS IR PAKUOTĖS REIKALAVIMUS ATITINKANČIUS DAIKTUS

CK 6.343 straipsnio prima dalis:

- 1) teisė atsisakyti priimti taros, pakuotės reikalavimų neatitinkančius daiktus ir reikalauti, kad pardavėjas juos supakuotų ar pateiktų taroje;

- 2) teisė atsisakyti priimti taros, pakuotės reikalavimų neatitinkančius daiktus ir reikalauti, kad pardavėjas pateiktų pakuotę ar tarą;
- 3) teisė reikalauti atlyginti nuostolius.

Jei pardavėjas nesilaikė sutartyje ar įstatymuose nustatytų reikalavimų daiktų tarai ar pakuotei arba, nors tokių reikalavimų nebuvo numatyta, tačiau prievolės prigimtis arba prekių pobūdis reikalavo, kad daiktai būtų pateikti supakuoti arba taroje, tokiu atveju pirkėjas gali atsisakyti priimti daiktus ir reikalauti, kad pardavėjas supakuotų ar pateiktų daiktus sudėtus į tarą, arba pateiktų tarą ar pakuotę (CK 6.343 straipsnio pirma dalis). Pardavėjas neatsako už bet kokių daiktų neatitikimą (tame tarpe ir daiktų taros ir pakuotės), jeigu sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo arba negalėjo nežinoti apie tokį neatitikimą. Pirkėjas netenka teisės remtis daiktų neatitikimu, jeigu jis per protingą laiką po to, kai neatitikimą pastebėjo ar turėjo pastebėti, apie tai nepraneša pardavėjui ir nenurodo, kokių reikalavimų daiktas neatitinka (CK 6.327 straipsnio penkta dalis).

CK 6.343 straipsnio antra dalis:

- 1) teisė reikalauti, kad daiktas, sutartyje apibūdintas pagal rūšį, būtų pakeistas daiktu, atitinkančiu taros ir pakuotės reikalavimus, išskyrus atvejus, kai taros ar pakuotės trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės;
- 2) teisė reikalauti, kad būtų atitinkamai sumažinta pirkimo kaina;
- 3) teisė reikalauti, kad pardavėjas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų daikto taros ar pakuotės trūkumus arba atlygintų pirkėjo išlaidas jiems ištaisyti, jei trūkumus įmanoma pašalinti;
- 4) teisė gražinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai daikto, neatitinkančio taros ar pakuotės reikalavimų perdavimas yra esminis sutarties pažeidimas;
- 5) reikalauti nuostolių atlyginimo.

CK 6.343 straipsnio antroje dalyje numatyta, kad jei pirkėjas nepasinaudoja minėtojo straipsnio pirmoje dalyje numatytais gynybos būdais, jis gali pasinaudoti CK 6.343 straipsnio antroje dalyje išvardintais gynybos būdais (tokiais pat būdais, kaip ir esant daikto kokybės reikalavimų pažeidimui).

CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI BENDROSIOS TEISĖS SISTEMOJE

Pradžioje būtų racionalu apibrėžti, kas laikoma sutarties pažeidimu bendrosios teisės sistemoje, o vėliau palyginti su kontinentine teise. Pagal bendrąją taisyklę Anglijoje sutartinė civilinė atsakomybė taikoma be kaltės, tačiau yra numatyta ir išimčių, pavyzdžiui, 1982 m. Prekių ir paslaugų įstatyme (*Supply of Goods and Services Act*)

numatyta, kad sutartinė civilinė atsakomybė už prekių nepateikimą ar paslaugų nesuteikimą arba netinkamą suteikimą atsiranda tik esant šalies kaltei. Sutarties pažeidimu pripažįstamas prievolių neįvykdymas, netinkamas įvykdymas ar atsisakymas jas vykdyti nesant tam pateisinamų priežasčių. Bendrosios teisės sistema skiria: esminį, neesminį ir numanomą sutarties pažeidimą. Esminiu pažeidimu laikomas prievolės neįvykdymas, dėl kurio kita sutarties šalis negauna to, ką tikėjosi gauti iš sutarties (ši taisyklė atitinka CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punktą). Kiekvienu atveju teismas sprendžia, ar sutarties pažeidimas yra esminis, atsižvelgdamas į konkrečių bylos aplinkybių visumą. Pavyzdžiui, jei prekės parduodamos reguliariai partijomis (pavyzdžiui, po 100 svarų per savaitę), vienos prekių partijos nepatiekimas nebūtų laikomas esminiu sutarties pažeidimu, tačiau jei būtų neperduota visa iš karto perkama prekių partija, tai jau būtų esminis sutarties pažeidimas, nes pirkėjas nieko negautų. Numanomas arba būsimas sutarties pažeidimas yra tada, kai paaiškėja aplinkybės, rodančios, kad šalis nepajėgs įvykdyti sutartį, pavyzdžiui, pardavėjas privalantis pagaminti prekes, to nedaro, nors iki sutarties įvykdymo termino lieka visai nedaug laiko ir neabejojama, kad prekės pirkėjui nebus perduotos (panaši taisyklė numatyta ir CK 6.219 straipsnyje). Taip pat numanomas sutarties pažeidimas bus ir tais atvejais, kai šalis, privalanti įvykdyti sutartį praneša, kad ji sutarties nevykdys, nors dar nėra suėjęs įvykdymo terminas. Esant numanomam sutarties pažeidimui, kita sutarties šalis gali rinktis: arba laukti kol sueis sutarties įvykdymo terminas ir reikalauti prievolės įvykdymo natūra arba šalis gali iškart nutraukti sutartį ir reikalauti nuostolių atlyginimo (jei numanomas sutarties pažeidimas yra kartu ir esminis pažeidimas).

Pažeidus sutartį, pirkėjas įgyja teisę taikyti tokius gynybos būdus: nutraukti sutartį, reikalauti įvykdyti prievolę natūra, taikyti restituciją, ar savigyną (sustabdyti savo sutartinių prievolių vykdymą, taikyti įskaitymą ir t.t.). Pagrindinis gynybos būdas yra nuostolių atlyginimas. Visi kiti gynimo būdai yra išimtiniai ir gali būti taikomi tik esant tam tikroms sąlygoms.

Sutarties nutraukimas. Sutarties nutraukimas bendrojoje teisės sistemoje (kaip ir Lietuvos teisės sistemoje) yra išimtinis teisių gynybos būdas, taikomas tik esant abiem šioms aplinkybėms: tokį gynybos būdą numato sutartis arba įstatymas; sutarties pažeidimas yra esminis; Esant esminiam sutarties pažeidimui, kreditorius dažniausiai turės pasirinkimo teisę: arba reikalauti įvykdyti prievolę natūra ir atlyginti nuostolius arba nutraukti sutartį. Apie savo pasirinkimą kitai šaliai pranešti nėra būtina. Tuo tarpu CK nurodyta, jog apie sutarties nutraukimą būtina pranešti kitai šaliai iš anksto (CK 6.218 straipsnis). Jei pirkėjas priima sutarties įvykdymą po pažeidimo – vėliau negali reikalauti

jos nutraukti, o jei pirkėjas sutartį nutraukia – vėliau negali reikalauti iš pardavėjo ją vykdyti. Pirkėjas, nutraukęs sutartį, neprivalo vykdyti savo prievolių, kurios turėjo būti įvykdytos ateityje, tačiau jis privalo įvykdyti prievoles, kurių įvykdymo terminas buvo suėjęs iki nutraukiant sutartį. Pirkėjas, kuris sutartį jau buvo įvykđęs iki ją nutraukiant, gali reikalauti taikyti restituciją, pavyzdžiui, jei pirkėjas atsisako priimti nekokybiškas prekes ir nutraukia sutartį, jam turi būti gražinta už prekes sumokėta suma (tokia pat norma yra įtvirtina ir CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punkte). Sutartį pažeidusi šalis privalo kitai šaliai atlyginti sutarties nutraukimu padarytus nuostolius, pavyzdžiui, nekokybiškas prekes patiekęs pardavėjas privalo atlyginti sutarties nutraukimu padarytus nuostolius.

Reikalavimas įvykdyti prievolę natūra. Anglijoje tik išimtiniais atvejais gali būti reikalaujama įvykdyti prievolę natūra, tai atvejai kai: neįvykdyta prievolė yra piniginė; skolininkas įrodo, kad konkrečiu atveju nuostolių atlyginimas nėra tinkamas ir adekvatus, palyginti su sutarties pažeidimu, gynimo būdas (pavyzdžiui, jei pirkimo-pardavimo sutarties dalykas yra žemė, pastatai ar kitoks nekilnojamasis turtas arba unikalus daiktas, pirkėjo teisės, pardavėjui neperdavus daikto, bus adekvačiai apgintos tik įpareigojus pardavėją tą daiktą perduoti pirkėjui); nuostolių atlyginimas yra daug brangesnis gynimo būdas nei reikalavimas įvykdyti prievolę natūra; nuostolių dydį sunku įrodyti. Tuo tarpu CK 6.213 straipsnyje atvirksčiai yra numatyti atvejai, kada prievolės įvykdymas natūra yra negalimas. Ar galima taikyti sutarties įvykdymą natūra – kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia teismas, taigi, šio gynybos būdo taikymas Anglijoje yra paliktas teismo nuožiūrai. Teismas gali atsisakyti patenkinti ieškinį dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra, jei tai pasunkintų skolininko padėtį, vietoj to taikomas nuostolių išieškojimas. Teismai atsisako taikyti prievolės įvykdymą natūra, kai: tai prieštarauja sąžiningumo principui; dėl prievolės įvykdymo natūra įvykdyti sutartį taptų daug sudėtingiau; kreditoriaus veiksmai iki sudarant sutartį ar ją sudarius buvo nesąžiningi; sutarties dalykas yra paslaugos, kurias skolininkas teikia asmeniškai. Reikalavimas įvykdyti prievolę natūra gali būti taikomas kartu su kitais gynybos būdais, pavyzdžiui, nuostolių atlyginimu.

Restitucija. Bendrojoje teisės sistemoje restitucija dažniausiai taikoma, kai: jos taikymą numato sutartis; šalis visiškai negauna priešpriešinio patenkinimo, pavyzdžiui, pirkėjui, sumokėjusiam pinigus avansu, pardavėjas prekių neperduoda (jei šalis gauna dalį to, ką turėjo gauti, restitucija netaikoma – tik nuostolių atlyginimas); vienos šalies

įvykdyta sutartis pripažįstama negaliojančia, išskyrus atvejus, kai sutartis negalioja dėl prieštaravimo viešajai tvarkai ar moralei⁸⁶.

Taigi apibendrinant galima teigti, jog sutarties nutraukimas yra kraštutinė priemonė abejose teisinėse sistemose, o reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra būdingesnis kontinentinei teisės sistemai, nei bendrosios teisės sistemos šalims, pastarosiose šalyse vyrauja nuostolių atlyginimo institutas. Viena vertus nuostolių atlyginimas tai operatyviau ir lengviau įgyvendinamas gynybos būdas, nei reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, tačiau antra vertus pirkėjas turi interesą gauti faktinį sutarties įvykdymą (tam ir buvo sudaryta sutartis), o ne piniginę kompensaciją, be to, kreditoriaus teisė gauti įvykdymą natūra išplaukia iš vieno svarbiausių civilinės teisės principų – *pacta sunt servanda*. Todėl reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra labiau atitinkantis sąžiningumo ir teisingumo principus gynybos būdas.

3.10. PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PAGAL ATSKIRAS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIS

Tam, kad nebūtų kartojamos jau anksčiau išdėstytos mintys, pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai pagal atskiras pirkimo-pardavimo sutartis nebus labai detaliai analizuojami, kadangi atskiroms sutartims taikomos tos pačios (jau aptartosios) taisyklės, todėl žinant bendruosius pirkėjo civilinių teisių gynybos būdų taikymo principus juos galima perkelti ir atskiroms sutarčių rūšims, žinoma, su tam tikromis išimtimis, kadangi kalbame apie specifines pirkimo-pardavimo sutartis, todėl ir gynybos būdai šiuo atveju gali turėti tam tikrų specifinių bruožų. Pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai pagal atskiras sutartis nebus detaliai analizuojami taip pat ir dėl to, kad tai būtų jau atskiro darbo tema, tačiau kai kurie ypatumai vis dėlto bus aptarti šiame darbe, tam, kad būtų parodytas atskirų ir bendrųjų teisių gynybos būdų santykis pirkimo-pardavimo sutartyse.

LR CK numato tokias atskiras sutarčių rūšis: didmeninio pirkimo-pardavimo, energijos pirkimo-pardavimo, nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo, įmonės pirkimo-pardavimo, daiktų pirkimo-pardavimo išsimokėtinai, pirkimo-pardavimo su atpirkimo teise ir kitas sutartis. Toliau bus trumpai aptartos kai kurios iš minėtųjų sutarčių (kadangi nežinant tam tikros sutarties specifikos būtų sunku arba net neįmanoma taikyti gynybos būdus) kartu aptariant tam tikrus ypatumus, taikant pirkėjo civilinių teisių gynybos būdus.

⁸⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996, p. 467.

Didmeninio pirkimo-pardavimo sutartis. Pagal didmeninio pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas – asmuo, kuris verčiasi prekyba, pardavėjo atstovas įsipareigoja nustatytu laiku perduoti savo pagamintus ar įsigytus daiktus pirkėjui nuosavybės teise (patikėjimo teise) pastarojo verslo poreikiams ar kitokiems su asmeniniais, šeimos ar namų ūkio poreikiais nesusijusiems poreikiams tenkinti, o pirkėjas įsipareigoja sumokėti kainą (CK 6.371 straipsnis). Taigi matome, kad ši sutartis pagal prigimtį yra komercinė, jos abi šalys turi būti verslininkai (įmonės). Žodis verslas didmeninio pirkimo-pardavimo sutarties sampratoje neturi būti aiškinamas plačiai, pagrindinis atribojimo kriterijus nuo kitų pelno siekiančio juridinio asmens sudaromų sutarčių yra tas, kad didmeninio pirkimo-pardavimo sutartimi pirkėjas įsigyja prekes naudoti ne pagal paskirtį, o verslo tikslais. Sutartis, pagal kurią juridinis asmuo perka daiktą naudoti pagal paskirtį, pavyzdžiui, paveikslą, kurį pakabins firmos derybų su klientais patalpoje, nebus didmeninio pirkimo-pardavimo sutartis, jai bus taikomos bendrosios pirkimo-pardavimo santykius reglamentuojančios normos⁸⁷.

CK 6.378 straipsnyje yra numatyta, kad kai pardavėjas perduoda netinkamos kokybės ar nekomplektiškus daiktus (didmeninio pirkimo-pardavimo sutarties atveju), pirkėjas turi teisę jam pareikšti šio kodekso 6.334 ir 6.341 straipsniuose numatytus reikalavimus, išskyrus atvejus, kai pardavėjas, gavęs pirkėjo pranešimą, nedelsdamas pakeičia netinkamos kokybės daiktus tinkamais arba juos sukomplektuoja. Taigi CK 6.378 straipsnyje matome ypatumą (lyginant CK bendrąsias normas dėl pirkimo-pardavimo sutarčių ir normas, reglamentuojančias didmeninį pirkimą pardavimą), šiuo atveju atsiranda papildoma sąlyga, tam, kad pirkėjas galėtų pasinaudoti gynybos būdais, numatytais CK 6.334 ir 6.341 straipsniuose, t.y. pirkėjas galės pasinaudoti minėtaisiais gynybos būdais tik tuo atveju, jei pardavėjas, gavęs pirkėjo pranešimą, nedelsdamas nepakeis netinkamos kokybės daiktų tinkamais arba jų nesukomplektuos. Kadangi tai grynai komercinė sutartis – pirkėjui-verslininkui taikomi griežtesni reikalavimai. CK 6.379 straipsnyje yra numatyti vienašalio didmeninio pirkimo-pardavimo sutarties nutraukimo pagrindai, pardavėjo padarytas sutarties pažeidimas laikomas esminiu, jeigu: 1) perduoti daiktai yra netinkamos kokybės ir jų trūkumų neįmanoma per pirkėjui priimtina terminą pašalinti; 2) pardavėjas daugiau kaip du kartus pažeidė daiktų perdavimo terminą, kai daiktai pagal ilgalaikę sutartį turėjo būti perduodami nustatytais terminais. Taigi šiuo atveju įstatymų leidėjas numato specialesnę normą, apibrėžiančią

⁸⁷ AMBRASIENĖ, D., et al. *Civilinė teisė: prievolių teisė*. 2-asis leid. Vilnius: MRU leidybos centras, 2006, p. 302.

esminį sutarties pažeidimą didmeninio pirkimo-pardavimo sutartyse lyginant su CK 6.217 straipsnyje numatytu esminio sutarties pažeidimo apibrėžimu.

Nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartis. Nors nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartis CK nėra apibrėžta, tačiau ją galime įvardinti kaip sutartį, kuria viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti nekilnojamąjį daiktą (žemę, pastatą, gyvenamąjį namą, butą ir t.t.) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti nekilnojamąjį daiktą pagal perdavimo-priėmimo aktą ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą)⁸⁸. Normos, reglamentuojančios nekilnojamojo daikto pirkimą-pardavimą, taikomos ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartis, nebent kitos CK normos nustatytų ką kita. Nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutarčių specifiškumą ir svarbą (o kartu ir gynybos būdų ypatumus) lemia tai, kad visų pirma dauguma statinių ir pastatų yra neatsiejami nuo žemės sklypų, kuriuose jie yra, antra, didesnė nekilnojamųjų daiktų, palyginus su kitais daiktais, vertė – tai reikalauja ginti specialius pirkėjo ir pardavėjo interesus, trečia, dėl tikslinės paskirties ir ypatingos daugelio nekilnojamųjų daiktų socialinės vertės įstatymais yra nustatomi tam tikri apribojimai dalyvauti civilinėje apyvartoje ir, ketvirta, nekilnojamieji daiktai yra individualiais požymiais apibrėžti ir nepakeičiami daiktai, - tai irgi lemia tam tikrą teisių santykių, susijusių su jais, specifinį reguliavimą⁸⁹. Nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutarties kaina – yra esminė sutarties sąlyga, jei sutartyje kaina nenustatyta – sutartis laikoma nesudaryta (CK 6.397 straipsnio pirma dalis). Galima išskirti kelis ypatumus⁹⁰ kalbant apie pirkėjo teisių gynybos būdus pagal nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartis, pavyzdžiui, nuosavybės teisės perėjimas pagal nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartį turi būti įregistruojamas, jei pardavėjas vengia tai padaryti, pirkėjas gindamas savo teises gali kreiptis į teismą, kuris gali priimti sprendimą dėl sutarties įregistravimo, šiuo atveju sutartis registruojama teismo sprendimo pagrindu. Jei dėl tokio registravimo vengimo pirkėjas patyrė nuostolių, jis taip pat gali kreiptis į pardavėją dėl nuostolių atlyginimo. Kalbant apie daikto kokybės trūkumus, jeigu pagal nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas perduoda pirkėjui netinkamos kokybės daiktą, taikomos CK 6.334 straipsnio taisyklės, (t.y. bendrosios taisyklės visoms pirkimo-pardavimo sutartims, nustatančios netinkamos kokybės daiktą įsigijusio pirkėjo teises), išskyrus pirkėjo teisę reikalauti netinkamos kokybės daiktą pakeisti tinkamu (CK 6.399 straipsnis), kadangi, jeigu daiktas apibūdintas individualiais požymiais, pirkėjas negali reikalauti, kad jis būtų pakeistas kitu.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 305.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 304.

⁹⁰ Nulemtus anksčiau minėtųjų priežasčių.

Įmonės pirkimas-pardavimas. Pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą (CK 6.402 straipsnio pirma dalis). Pagal CK įmonė yra verslu užsiimančiam asmeniui priklausanti turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma (CK 1.110 straipsnis). Jei pirkėjui perduota įmonė, kuri neatitinka sutartyje aptartų kokybės ir kitokių reikalavimų, pirkėjas gali įgyvendinti CK 6.321-6.323, 6.330, 6.334, 6.341 straipsniuose numatytas teises. Tačiau ši taisyklė netaikoma, jeigu ką kitą numato sutartis, taip pat jei:

- 1) įmonė perduota ir priimta pagal perdavimo-priėmimo aktą, kuriame nurodyti įmonės arba jos turto trūkumai, pirkėjas turi teisę reikalauti sumažinti kainą, jeigu pagal sutartį kitokių reikalavimų (tokiu atveju) jis neturi teisės pareikšti;
- 2) pirkėjas turi teisę reikalauti sumažinti kainą, jeigu jam buvo perduotos sutartyje arba jos perdavimo-priėmimo akte nenurodytos pardavėjo skolos (prievolės), išskyrus atvejus, kai pardavėjas įrodo, kad pirkėjas apie tas skolas (prievoles) žinojo arba turėjo žinoti sutarties sudarymo ir įmonės perdavimo metu;
- 3) jeigu pardavėjas gauna pirkėjo pranešimą, kad yra nustatyta perduoto turto trūkumų arba tam tikro sutartyje numatyto turto apskritai nėra, pardavėjas turi teisę nedelšdamas pakeisti netinkamos kokybės turtą tinkamu arba pasiūlyti pirkėjui trūkstamą turtą⁹¹.

⁹¹ AMBRASIENĖ, D., et al. *Civilinė teisė: prievolių teisė*. 2-asis leid. Vilnius: MRU leidybos centras, 2006, p. 343.

IŠVADOS

- 1) Priklausomai nuo pardavėjo pareigos pažeidimo pobūdžio pirkėjas gali pasirinkti kurį arba kuriuos iš gynybos būdų taikyti, proporcingai pardavėjo pažeidimo sunkumui, nes būtų nesąžininga pardavėjo atžvilgiu, jei daiktui turint neesminių trūkumų pirkėjas dėl to galėtų nutraukti sutartį.
- 2) Galima teigti, kad tam tikra prasme pačios griežčiausios gynybos priemonės bus taikomos esant daikto kokybės ir daikto nuosavybės teisės patvirtinimo trūkumams, nes pardavėjui pažeidus savo pareigą perduoti kokybišką daiktą arba negalint patvirtinti nuosavybės teisės – pirkėjas potencialiai gali patirti didžiausius nuostolius, o taip pat gali iškilti grėsmė net ir jo saugumui, pavyzdžiui, dėl nekokybiško daikto eksploatavimo. Daiktų kokybės ir nuosavybės teisės priklausymo pardavėjui patvirtinimo svarbą pabrėžia ir įstatymų leidėjas įtvirtindamas įstatyminę garantiją (pardavėjo garantija (patvirtinimas) dėl daiktų nuosavybės teisės ir jų kokybės yra, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo–pardavimo sutartyje numatyta, ar ne).
- 3) Garantija pagal įstatymą, sutartinė garantija, tinkamumo naudoti terminas – tai priemonės, saugančios pirkėją nuo nekokybiškos prekės įsigijimo viena vertus (kadangi pardavėjas dėl to yra priverstas perduoti kokybišką prekę), o kita vertus, net ir įsigijus nekokybišką prekę pirkėjas įgyja pagrindą nuostolių atlyginimui. Taigi garantija yra viena iš svarbiausių priemonių, kurių dėka pirkėjas gali pasinaudoti savo teisių gynybos būdais – t.y. įgyvendinti reikalavimą pakeisti nekokybišką daiktą kokybišku, jį sutaisyti, atlyginti nuostolius ir t.t.
- 4) Nepaisant to, kad pirkėjas kartais piktnaudžiauja savo teisėmis, tačiau jis galima sakyti iš dalies yra kiek silpnesnė pirkimo–pardavimo sutarties šalis (nors tai ir nėra vartojimo sutartis), nei pardavėjas, nes pardavėjas turi didesnes galimybes nustatyti sąlygas, pirkėjui tenka didesnė nuostolių atsiradimo rizika, kadangi pagrindinė pirkėjo pareiga yra sumokėti kainą, kai tuo tarpu pardavėjas turi daugybę pareigų susijusių su daiktui keliamais reikalavimais, perdavimo vieta, terminu ir taip toliau. Todėl įstatymuose numatytieji gynybos būdai kiek labiau gina pirkėjo teises nei pardavėjo.
- 5) Vienas iš svarbiausių pirkėjo civilinių teisių gynybos būdų tikslų – pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyra. Pirkėjo civilinių teisių gynybos būdų įvairovė yra nulemta galimų pardavėjo pareigos pažeidimų įvairove, tik esant plačiam gynybos

būdų pasirinkimui, bus galima (tiksliau privalu) pasirinkti tą gynybos būdą, kuris labiausiai atitiks pažeidimo pobūdį, taigi proporcingumo principo dėka bus apgintos pirkėjo teisės kartu nepažeidžiant ir pardavėjo teisių.

- 6) Gynybos būdų įvairovė dažnai leidžia išvengti kraštutinės priemonės – sutarties nutraukimo, įstatymų leidėjas skatina (priverčia) pasinaudoti kitais gynybos būdais. Jei pirkėjo teisės galėtų būti adekvačiai apgintos pasinaudojant kitais teisių gynimo būdais, pirkėjas visų pirma turėtų pasinaudoti tais kitais būdais, nes sutarties nutraukimas yra kraštutinė priemonė, turinti neigiamus padarinius sutartinių santykių stabilumui, šalių lūkesčiams, civilinei apyvartai, sutarčių privalomumo principui ir t.t..
- 7) Kalbant apie vartojimo ir komercinių sutarčių santykį - pirkėjas komercinėje sutartyje neturės tokios plačios apsaugos arba, tiksliau sakant, tokių plačių pagrindų gynybos būdams taikyti, kokius jis turėtų vartojimo sutartyje.
- 8) Pirkėjo civilinių teisių gynybos būdai taip pat yra prevencinė priemonė, skatinanti pardavėją elgtis sąžiningai sudarant ir vykdant sutartį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

- 1) 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (angl. *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*) (Valstybės žinios, 1995, Nr. 102- 2283);
- 2) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262);
- 3) Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės Žinios, 2001, Nr. 85 – 2581); (ankstesnė redakcija: Valstybės Žinios, 1994, Nr. 94 – 1833);

Specialioji literatūra

- 1) AMBRASIENĖ, D., *et al.* *Civilinė teisė: prievolių teisė*. 2-asis leid. Vilnius: MRU leidybos centras, 2006;
- 2) BONELL, Michael Joahim; LIGUORI, Fabio. *The U.N. Convention on the International Sale of Goods: a Critical Anglysis of Current International Case Law – 1997. Uniform Law Review*, 1997;
- 3) БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное правою Книга первая: Общие положения*. Изд. 2-е. Москва: Статут [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawbook.by.ru/civil/braginsky1/8-03.shtml>>;
- 4) БРАГИНСКИЙ, М. И., *et al.* *Комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации*. Москва: Фирма Гардарика, 1996;
- 5) BUBLIENĖ, Danguolė. *Skaidrumo principas ir nesąžiningų sąlygų direktyva.. In Teisė*, 2006, 58 tomas, p. 7-23;
- 6) KEINYS, S. *Dabartinės lietuvių kabos žodynas*. 4-as leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>;
- 7) *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. 1-asis leid. Vilnius: Justitia, 2001;
- 8) *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. 1-asis leid. Vilnius: Justitia, 2002;

- 9) *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. 1-asis leid. Vilnius: Justitia, 2003;
- 10) MIKELĖNAS, Valentinas. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996;
- 11) MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. 1-as leid. Vilnius: Justitia, 2003;
- 12) MIZARAS, Vytautas. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. In *Justitia*, 2003, Nr. 3-4, Nr. 5, Nr. 6.
- 13) SCHLECHTRIEM, Peter; SCHWENZER, Ingeborg. *Commentary on the un convention on the international sale of goods (CISG)*. Second edition. The United States: Oxford University Press Inc., 2005;
- 14) STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. 2-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 20005;
- 15) СУХАРЕВ, А. Я., et al. *Российская юридическая энциклопедия* Изд. 1-е. Москва: Издательский Дом Инфра - М, 1999;
- 16) VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė: vadovėlis*. 2-asis pataisytas leid. Kaunas: Vijusta, 1998;

Praktinė medžiaga

- 1) Europos Teisingumo Teismo 1997 . liepos 7 d. sprendimas byloje C - 269/95, *Francesco Benincasa v Dentalkit Srl*. (1997), ECR I-03767 [interaktyvus]. 1997 [žiūrėta 2007-02-27]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61995J0269&lg=en>;
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Ūkininkas V.Pečiulis v. AB „Durpeta“*, Nr. 3-K-3-458/2005, kat. 44.5.1; 44,6; 44.8; 45.1; 95.3;
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje *J. Zolotariovas v. UAB „Baldras“*, Nr. 3K-P-346/2004, kat. 37.8; 45.7;
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Vėjavaikė" v. UAB "Sandeksa"*, Nr. 3-K-3-42/2004, kat. 40.3;

- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *R.G.Rinkevičiaus IĮ "Samana" v. J.Lekavičiaus IĮ*, Nr. 3-K-3-916/2003, kat. 31.4; 31.5; 40.1; 94.1;
- 6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Jūtoma" v. UAB "Saurida"*, Nr. 3-K-3-887/2003, kat. 40.1;
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Alksnio baldai" v. UAB "Mevasta"*, Nr. 3-K-3-1485/2002, kat. 39.6.1;40.3;117;
- 8) JAV *Michigan* apygardos teismo 2001 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje 1:01-CV-691, *Shuttle Packaging Systems v. Tsonakis et al.* (2001) [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cases/011217u1.html#cx>>;
- 9) Vokietijos *Saarbrücken* apygardos teismo 2002 m. liepos 2 d. sprendimas byloje 8 O 49/02, *Tiles case* (2002) [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/020702g1.html#cx>>;
- 10) Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004 [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>>;
- 11) *Incoterms 2000*. Oficialiosios Tarptautinių prekybos rūmų prekybos terminų aiškinimo taisyklės (angl. - *ICC official rules for the interpretation of trade terms*). Tarptautiniai prekybos rūmai [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <<http://www.verslovartai.lt/lt/PrekiuPristatymoSalygosIncoterms.html>>;

Kiti šaltiniai

- 1) BUBLIENĖ, Danguolė. *Vartotojų apsaugos teisė*: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedros asistentės D. Bublienės paskaitos. Vilniaus universitetas, 2006 m.

PIRKĖJO CIVILINIŲ TEISIŲ GYNYBOS BŪDAI PAGAL KOMERCINES PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIS

S A N T R A U K A

Pirkėjo civilinių teisių gynbos svarbą nulemia tai, kad pirkimo-pardavimo sutartis yra viena dažniausiai sudaromų sutarčių, tiek šalies viduje, tiek tarptautiniu mastu, o tai reiškia, kad pirkėjo civilinių teisių gynba yra dažnai taikomas ir būtinas institutas. Darbe analizuojami pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai pagal komercines pirkimo-pardavimo sutartis remiantis Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu (kuriame ganėtinai detalai reglamentuojama pirkimo-pardavimo sutartis, o kartu ir pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai) ir 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (kadangi nemaža dalis teisės normų, reglamentuojančių pirkimo-pardavimo sutartį Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, yra perimta iš minėtosios Konvencijos). Viena esminių darbo sąvokų yra tinkamas daikto perdavimas ir jo elementai: kiekio, kokybės, asortimento, taros, pakuotės ir kiti reikalavimai, keliami daiktui; daikto perdavimo vieta; momentas ir taip toliau. Tik apibrėžus tinkamą daikto perdavimą, galėsime išskirti tinkamo daiktų perdavimo pareigos pažeidimą, apibrėžti pardavėjo atsakomybės ribas ir taikyti pirkėjo civilinių teisių gynbos būdus. Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai darbe nagrinėjami priklausomai nuo pardavėjo pareigos pažeidimo pobūdžio. Didesnis dėmesys yra skiriamas pirkėjo civilinių teisių gynbos būdams, kai yra daikto kokybės pažeidimas, kadangi įsigijus nekokybišką daiktą gali ypač stipriai nukentėti pirkėjo interesai. Darbe analizuojama, kokie yra gynbos būdai apskritai, kokie gynbos būdai taikomi pirkimo-pardavimo sutartyse, kada ir kokiais gynbos būdais gali pasinaudoti pirkėjas, nuo ko priklausys pirkėjo pasirinkimas, kokios gynbos būdų taikymo pasekmės, o svarbiausia, kokia pirkėjo civilinių teisių gynbos būdų reikšmė apskritai, kokias jie atlieka funkcijas. Pirkėjo civilinių teisių gynbos būdų paskirtis – pirkėjo interesų apsauga, t.y. gynbos būdų dėka pirkėjas gali įsigyti daiktus neturinčius teisinių ar materialiujų trūkumų (pavyzdžiui, į daiktą pretenzijų neturi tretieji asmenys, daiktas nėra sugadintas ir t.t.) arba įsigijus daiktus su trūkumais, gynbos būdų dėka, gali tuos trūkumus pašalinti ir laisvai valdyti, naudoti ir disponuoti įgytu daiktu. Nuosavybės apsauga – viena svarbiausių civilinės teisės funkcijų. Taigi pirkėjo civilinių teisių gynbos būdai įtvirtina pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyrą esant sutarties pažeidimui.

BUYER'S REMEDIES FOR BREACH OF CONTRACT OF COMMERCIAL SALE OF GOODS

S U M M A R Y

The importance of buyer's remedies for breach of contract is determined by the importance of contract of sale of goods itself as contract of sale is one of the most common of all contracts formatted inside the country as well as internationally and that means that buyer's remedies are of great importance and they are often used by the buyer. The research analyses buyer's remedies for breach of contract of commercial sale of goods in accordance with the Civil Code of the Republic of Lithuania (which covers contracts of sale i.e. buyer's remedies) and United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) (as many provisions in the Civil Code of Lithuania are transferred from above-mentioned Convention). One of the most important conceptions of this work is the conception of fit handover of goods and composing parts of fit handover which are: quantity, quality, stock, packing and other specifications of goods; time of handover; place of handover; etc. Only if we have awareness in what fit handover of goods is, we can determine the breach of contract, seller's liability and remedies which can be taken on. Buyer's remedies for breach of contract are analyzed on the ground of buyer's failure to perform contract especially paying attention to remedies relating with failure to handover goods conforming with quality requirements. As in the case when goods do not conform with the quality buyer is expected to face heavy damages. This research analyses what the remedies are in general, what the remedies are in contracts of sale of goods, when and what kind of remedies can be used, what is the criteria for using one or another remedy, what are the consequences of applying those remedies and the most important thing is to know – what purpose of the remedies is. The main purpose of buyer's remedies is protection of buyer's interest i.e. remedies help buyer to purchase goods with no physical or legal defects and in the case if buyer has already purchased goods with lack of conformity, remedies help to eliminate those defects in order buyer could possess of purchased goods without any restraint. So the remedies help to consolidate balance between buyer's and seller's interest in case of breach of contract.